

Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Natuurgebiedsplan, Beheergebiedsplan en Landschapsgebiedsplan voor de provincie Zeeland

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 27 september 2005

Inhoud

1.	Inleiding	
1.1	Het Natuurgebiedsplan Zeeland 2005	5
1.2	Waarom een nieuw Natuurgebiedsplan?	5
1.3	Leeswijzer	6
2	Begrenzing van natuurgebieden en agrarische beheersgebieden	
2.1	De Ecologische Hoofdstructuur (EHS)	7
2.2	Uitgangspunten voor de begrenzing van de Zeeuwse EHS	9
2.3	De instrumenten van het natuurbeleid	15
3	Natuurdoelen en beheerspakketten	
3.1	Natuurdoelen voor de Zeeuwse EHS	16
3.2	Beheerspakketten voor natuurgebieden	17
3.3	Beheerspakketten voor agrarische beheersgebieden	18
3.4	Inrichtingsmaatregelen	21
3.5	Landschapsbeheer	22
3.6	Recreatiebeheer	22
4	De natuurbeheerder	
4.1	Uitgangspunten voor het natuurbeheer	24
4.2	Organisaties voor het beheer van natuurgebieden	24
4.3	Particulier beheer van natuurgebieden	25
4.4	Agrarisch natuurbeheer op landbouwgrond	27
5	Uitvoering van dit Natuurgebiedsplan	
5.1	Taakverdeling en communicatie bij de uitvoering van het natuurbeleid	28
5.2	Toepassingen voor landbouw, recreatie en waterbeheer	33
Bijlagen		
1	Lijst met de natuurdoeltypen van Zeeland	
2	Lijst met de grote natuurlijke en halfnatuurlijke natuurgebieden	
3	Beheerspakketten voor natuurgebieden (SN) in Zeeland	
4	Beheerspakketten voor agrarische beheersgebieden (SAN) in Zeeland	
5	Provinciale pluspakketten voor faunaranden	
6	Beheerspakketten voor binnendijken	
7	Recreatiepakket	
8	Landschapspakketten	
9	Natuurdoeltypen en beheerspakketten voor natuurgebieden (SN)	
10	Natuurdoeltypen en beheerspakketten voor agrarische beheersgebieden (SAN)	
11	Toelichting GEOWEB	
12	Organisaties die betrokken zijn bij het beheer van het landelijk gebied	
Kaarten		
1a-g	Begrenzing Ecologische Hoofdstructuur	
2	Begrenzing ruime jas faunaranden	
3	Begrenzing Nationaal Landschap	
4	Ligging van grote natuurlijke en grote halfnatuurlijke landnatuurgebieden	
5	Ligging van bloem-, fauna- en landschappelijke dijken	
6	Invloedssferenkaart voor terreinbeherende organisaties	

1. Inleiding

1.1 Het Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Het Natuurgebiedsplan Zeeland 2005 vormt het beleidskader voor verwerving, inrichting en beheer van de natuurgebieden en agrarische beheersgebieden in de Ecologische Hoofdstructuur van Zeeland. Het plan maakt duidelijk wat de mogelijkheden zijn voor alle betrokkenen, in het bijzonder de terreinbeheerders, particuliere grondeigenaren, waterschappen, (agrarische) natuurverenigingen, Dienst landelijk gebied, Dienst Regelingen en Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Met dit Natuurgebiedsplan worden mogelijkheden geschapen om de landelijke subsidiemogelijkheden voor natuur in Zeeland te kunnen benutten.

Het Natuurgebiedsplan is tevens het officiële natuurbeleidsplan voor Zeeland, waarin de provinciale ambities voor behoud en herstel van de Ecologische Hoofdstructuur zijn uitgewerkt. In hoofdstuk 2 wordt de Ecologische Hoofdstructuur nader beschreven. Dit Natuurgebiedsplan past in het Zeeuwse provinciale natuurbeleid, zoals dat vastgelegd is in het 10-puntenplan "Werk in uitvoering" (Provincie Zeeland, 2000). Dit betreft met name de actiepunten Ecologische Hoofdstructuur (actiepunt 1), Agrarisch natuurbeheer (actiepunt 5), Natuur en water (actiepunt 8) en Landschap (10). Het plan heeft raakvlakken met ander provinciaal beleid, onder andere voor cultuurhistorie, landschap en beeldkwaliteit.

Ook de bossen maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Dit met uitzondering van de echte productiebossen. Het Groenproject Sloe is een multifunctioneel bosgebied als buffer voor het Sloegebied. Het Natuurgebiedsplan beschrijft alleen de natuurdoelen en mogelijkheden voor natuur- en landschapsbeheer voor deze bossen. Voor het specifieke bosbeleid wordt verwezen naar de Provinciale Bosnota Zeeland (Provincie Zeeland, 1995).

Ook de ecologische verbindingzones maken deel uit van de EHS. Deze worden echter niet in dit plan behandeld. Voor meer details wordt verwezen naar de provinciale Nota natte ecologische verbindingzones (Provincie Zeeland, 1996) en het 10-puntenplan "Werk in uitvoering" (Provincie Zeeland, 2000), actiepunt 3. Het beleid voor ecologische verbindingen is aan vernieuwing toe. Dit zal zijn beslag krijgen in 2006, in combinatie met waterberging en ontwikkeling van de Natte As Biesbosch-Deltagebied.

Het Natuurgebiedsplan is een momentopname en gebaseerd op de huidige ecologische en bestuurlijke inzichten. Het plan is afgestemd op het groene beleid van de diverse overheden (provincie, rijk, Europese Gemeenschap) en met het vigerende integrale beleid voor water, milieu en ruimtelijke ordening. Indien nieuwe kennis of beleidsontwikkelingen (bijv. Europese richtlijnen, Nota Ruimte of Integraal Omgevingsplan (IOP)) een aanpassing gewenst of noodzakelijk maken, zal het Natuurgebiedsplan gewijzigd worden. De komende jaren zijn wijzigingen voorzien in verband met de begrenzing van Natuurbeschermingswetgebieden, ontwikkeling van de Natte As Biesbosch-Deltagebied, EU probleemgebieden en foerageergebieden voor ganzen.

Dit Natuurgebiedsplan vormt alleen het beleidskader voor verwerving, inrichting en beheer van natuurgebieden en agrarische beheersgebieden, dus niet voor bescherming. De bescherming van natuurwaarden wordt geregeld via wettelijke instrumenten, zoals de Flora- en Faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Wet op de Ruimtelijke Ordening.

1.2 Waarom een nieuw Natuurgebiedsplan?

Op 6 november 2001 hebben Gedeputeerde Staten van Zeeland het eerste Natuurgebiedsplan Zeeland 2001 vastgesteld. In dat Natuurgebiedsplan is de begrenzing van natuurgebieden en agrarische beheersgebieden in de provincie vastgelegd, zijn de natuurdoelen per gebied beschreven, zijn de mogelijke beheerspakketten aangeduid en zijn de mogelijke beheerders aangegeven. Nu, vier jaar later, is er aanleiding om het Natuurgebiedsplan te herzien.

- er zijn sinds 2001 veel tussentijdse kleine planwijzigingen door GS vastgesteld; deze worden in dit Natuurgebiedsplan samengevat en gepubliceerd

- de begrenzing van de agrarische beheersgebieden wordt herzien
- het provinciale dijkennatieplan uit 2005 wordt in werking gesteld
- het beheersgebied voor faunaranden wordt uitgebreid en er worden nieuwe, provinciale pluspakketten voor het faunarandenbeheer opengesteld
- de precieze begrenzing van de natuurgebieden en agrarische beheersgebieden wordt digitaal verfijnd en aangepast op het landelijke gegevensbestand voor natuurbeheer (GEBIS)
- landelijke wijzigingen in de subsidieregelingen SAN en SN, zoals de omslag van verwerving naar beheer, worden doorvertaald naar de betreffende gebieden
- de nieuwe, landelijke systematiek van natuurdoeltypen wordt ingevoerd
- de provinciale natuurdoelenkaart wordt nader afgestemd op de landelijke natuurdoelenkaart
- nieuw beleid voor particulier beheer en robuuste verbindingen wordt voor zover mogelijk ingevoerd
- verouderde subsidiebepalingen worden geschrapt
- de mogelijkheden voor particulier beheer worden verruimd
- tenslotte wordt aan dit Natuurgebiedsplan een grotere bekendheid gegeven en wordt meekoppeling met o.a. recreatie, landbouw en waterbeheer zoveel mogelijk gestimuleerd.

Aangezien het oude Natuurgebiedsplan in opzet goed heeft gefunctioneerd, was er geen aanleiding de opzet fundamenteel te wijzigen. De herziening heeft dus alleen betrekking op de bovengenoemde punten.

De in dit Natuurgebiedsplan genoemde bedragen en subsidiebepalingen zijn aan verandering onderhevig. Voor actuele gegevens kan men contact opnemen met de Dienst Regelingen van het Ministerie van LNV.

1.3 Leeswijzer

Eerst wordt in hoofdstuk 2 de begrenzing van de Zeeuwse Ecologische Hoofdstructuur toegelicht. Daaruit blijkt waar de natuurgebieden en agrarische gebieden in Zeeland precies liggen en welke wijzigingen worden doorgevoerd.

Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de doelstellingen voor natuur en de mogelijke beheerspakketten per gebied beschreven. Daarbij wordt duidelijk gemaakt welke beheerssubsidie voor welk terrein mogelijk is.

Daarna wordt in hoofdstuk 4 beschreven welke beheerders per gebied in aanmerking komen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in terreinbeherende organisaties, particulier natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer.

Tenslotte wordt in hoofdstuk 5 beschreven hoe het Natuurgebiedsplan in de praktijk kan worden toegepast voor onder andere het aanvragen van beheerssubsidie, het inrichten van een natuurgebied, en hoe nadere informatie kan worden verkregen. Daarbij wordt ook de taakverdeling en communicatie bij de uitvoering van het natuurbeleid beschreven.

2 Begrenzing van natuurgebieden en beheersgebieden

2.1 De Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Natuurbeleid van Rijk en provincie

Het Rijk en de Provincies hebben zich tot doel gesteld de kwaliteit van de natuur in Nederland in stand te houden. In het Nationaal Natuurbeleidsplan (Ministerie van LNV, 1989) zijn de landelijke natuurbeleidsdoelstellingen voor het eerst vastgelegd. Uiterlijk 2018 moet de Ecologische Hoofdstructuur voltooid zijn. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is het netwerk van natuurgebieden, agrarische beheersgebieden en verbindingzones waarbinnen de flora en fauna van Nederland duurzaam moeten kunnen voortbestaan. De landelijke doelstellingen voor de Ecologische Hoofdstructuur zijn verder uitgewerkt in de Nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur (2000) en in de Nota Ruimte (2004). De Nationale Ecologische Hoofdstructuur is ongeveer 7 miljoen ha groot, waarvan 6,3 miljoen ha water en 700.000 ha land. De Zeeuwse EHS is ongeveer 134.000 ha groot, waarvan 116.500 ha water en 17.500 ha land.

Om de doelstellingen te kunnen bereiken worden natuurgebieden veiliggesteld door middel van wetgeving, verwerving, inrichting en beheer en worden sommige landbouwgronden natuurvriendelijk beheerd. In bestaande natuurgebieden ligt het accent op wetgeving en beheer. De EHS bestaat echter ook uit nieuwe natuurgebieden. Dit betreft landbouwgronden die in natuur worden omgezet. Daarbij zijn inrichtingsmaatregelen nodig om de vereiste milieuocondities voor natuur te kunnen creëren. Landelijk gaat het om ca. 130.000 ha nieuwe natuur. Sinds de vaststelling van het Nationale Natuurbeleidsplan wordt op grote schaal aan natuurherstel gewerkt en zijn al belangrijke vorderingen gemaakt. Landelijk is ca. 40.000 ha gerealiseerd en moet nog 88.000 ha uitgevoerd worden. In Zeeland gaat het om 5400 ha te realiseren nieuwe natuur, waarvan ongeveer 2500 ha al is uitgevoerd (situatie 1-5-2005).

De Provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurbeleid in Zeeland. De landelijke doelstellingen en beleidsinstrumenten worden hier vertaald naar concrete maatregelen. De mogelijkheden hiertoe worden door de Provincie vastgesteld in dit Natuurgebiedsplan.

De belangstelling voor natuur en natuurbeheer is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Bescherming, ontwikkeling en beheer van natuur zijn vanzelfsprekend geworden en naast de gangbare terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen) hebben ook steeds meer particulieren, zoals boeren en landgoedeigenaren, belangstelling om zelf aan natuurbeheer te doen. Daarom moet er meer ruimte worden geboden aan agrarisch natuurbeheer en particulier natuurbeheer op eigen grond. Ook is de maatschappelijke betekenis van natuur de laatste jaren sterk toegenomen. Steeds meer mensen waarderen natuur, landschapselementen en cultuurhistorie in hun directe leefomgeving of zoeken de natuur op in hun vrije tijd. Om deze reden wordt bij het inrichten en beheren van natuurgebieden steeds meer rekening gehouden met een goede ontsluiting, een goede communicatie en gepaste recreatievoorzieningen.

Natuurgebieden vervullen een belangrijke rol voor de recreatie. In principe worden alle natuurgebieden in Zeeland opengesteld voor wandelaars. Bij een inventarisatie van de openstelling van natuurgebieden in Zeeland in 2000 bleek dat meer dan 75% van alle gebieden is opengesteld. Van de niet-opengestelde (meest kleine) natuurgebieden is meer dan 15% vanaf de aanliggende openbare wegen of paden goed te overzien. Daaruit blijkt dat de natuurgebieden in Zeeland al in hoge mate geschikt zijn gemaakt voor recreatief medegebruik. Deze ontwikkeling wordt van provinciewege verder gestimuleerd. Daarbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de recreatieve inrichting van natuurontwikkelingsgebieden en aan de openstelling van natuurgebieden voor minder validen.

Categorieën natuur

De Zeeuwse Ecologische Hoofdstructuur (EHS) bestaat uit diverse categorieën natuurgebieden en beheersgebieden. Deze zijn weergegeven op kaartbijlage 1.

Bestaande natuur: dit zijn de bekende traditionele natuurgebieden, zoals de duinen, de deltawateren, de binnendijkse moerassen en karrevelden, de kreekrestanten en inlagen, de binnendijken en de oudlandgebieden. In deze gebieden wordt de natuurwaarde in stand gehouden door middel van beheersmaatregelen. In sommige gevallen gebeurt dat door een terreinbeherende organisatie. In andere gevallen door een (semi-)overheidsinstelling zoals Rijkswaterstaat of een waterschap. Ook zijn veel bestaande natuurgebieden in particulier beheer. Daarom wordt op kaart 1 onderscheid gemaakt in vier categorieën:

- a- bestaande natuur in eigendom bij een terreinbeherende organisatie of particulier natuurbeheerder.

Dit geldt voor de natuurgebieden waar het beheer geregeld is via de eigenaar, hetzij een terreinbeherende organisatie, hetzij een particuliere eigenaar.

- b- bestaande natuur in beheer bij een terreinbeherende organisatie

Dit betreft natuurgebieden waar het beheer geregeld is doordat de eigenaar het gebied, bijvoorbeeld via erfpacht, in beheer heeft gegeven aan een terreinbeherende organisatie

- c- bestaande natuur in met aankooptitel

Dit betreft natuurgebieden in particulier eigendom waar het natuurbeheer nog niet goed geregeld is en waar de mogelijkheid bestaat voor beheer en/of aankoop door een terreinbeherende organisatie.

- d- bestaande natuur in eigendom bij (semi-)overheid

Dit betreft de natuurgebieden die in eigendom zijn bij een (semi-)overheidsinstelling, zoals Rijkswaterstaat, Domeinen of Waterschap, waar het beheer nog niet goed geregeld is en waar de mogelijkheid bestaat voor beheer door een terreinbeherende organisatie. Dit geldt bijvoorbeeld voor de droogvallende gronden in de deltawateren. Alleen direct aan land grenzende slikken en schorren komen in aanmerking voor beheer door een terreinbeherende organisatie. Vrij liggende zandplaten komen in beginsel niet voor beheer in aanmerking.

Agrarisch beheersgebied: dat zijn landbouwgronden (meest graslanden) die zijn aangewezen als agrarisch beheersgebied en waar landbouw kan worden gecombineerd met natuurproductie door het afsluiten van beheersovereenkomsten.

Nieuwe natuur: dat zijn huidige cultuurgronden waar functiewijziging van landbouw naar natuurgebied gewenst is.

Natuurcompensatieproject: dat zijn begrensde gebieden waar verwerving en inrichting ten behoeve van natuur via een compensatie-opgave worden uitgevoerd en die na uitvoering worden toegevoegd aan de EHS. Het betreft de door GS vastgestelde projecten ter compensatie van de tweede verdieping Westerschelde (Natuurcompensatie Westerschelde, 1998) en projecten ter compensatie van natuurverlies door wegebouw of uitbreiding van woon- of industriegebied. Het is de bedoeling dat ter plaatse natuur wordt hersteld die elders verloren is gegaan. De verwerving en inrichting van de gebieden vinden plaats door de compensatieplichtige. Zodra de projecten zijn uitgevoerd vallen deze gebieden onder de EHS-categorie bestaande natuur en kan gebruik worden gemaakt van beheerspakketten van de Subsidieregeling Natuurbeheer.

Tot de Ecologische Hoofdstructuur behoren ook de ecologische verbindingszones. Dat zijn de lijnvormige elementen zoals bermen en kreekoevers, die een belangrijke rol spelen voor de verbreiding van dieren. De ecologische verbindingszones zijn afzonderlijk begrensd in de nota Natte Ecologische Verbindingszones (Provincie Zeeland, 1995) en niet als zodanig afgebeeld op kaart 1. De begrenzing van ecologische verbindingszones zal in 2006 en 2007 worden herzien. Daarbij zal rekening worden gehouden met de behoefte aan waterbergingsgebieden en met de begrenzing van de Natte As.

Ook alle binnendijkse kreken en welen behoren tot de EHS. Deze zijn weergegeven als bestaande natuur op kaart 1.

Alle binnendijken zijn eveneens bestaand natuurgebied (EHS). Dit betekent dat deze binnendijken in principe aankoopwaardig zijn. In de praktijk zullen alleen nog dijken worden aangekocht in enkele dijken-concentratiegebieden, zoals de Zak van Zuid-Beveland. In het provinciale Actieplan natuurbeheer binnendijken (2005) is aangegeven dat alle binnendijken in aanmerking komen voor particulier natuurbeheer door toepassing van de Subsidieregeling Natuurbeheer. Binnendijken die in eigendom zijn van boeren of waarover boeren langdurig de beschikking hebben, kunnen als agrarisch beheersgebied worden begrensd. In het verleden is een aantal dijken als beheersgebied begrensd,

zoals te zien is op kaart 1. Deze begrenzing kan op verzoek worden uitgebreid. Bij zeedijken staat de waterstaatkundige functie centraal, conform het Streekplan Zeeland (Provincie Zeeland, 1997). In dat geval zijn verwerving en natuurbeheer niet mogelijk. Wanneer deze functie zou komen te vervallen, staat de natuurfunctie van de dijk echter weer voorop en behoort het natuurbeheer wel tot de mogelijkheden. De dijken langs de afgesloten zeearmen en langs de kanalen maken dus wel deel uit van de EHS. De dijken langs de getijdewateren (inclusief het Kanaal door Zuid-Beveland) maken geen deel uit van de EHS. Ook spoordijken maken geen deel uit van de EHS.

Alle deltawateren (zowel de getijdegebieden als de afgesloten zeearmen) behoren tot de EHS.

Ook de bossen behoren tot de EHS. Dit betreft in het bijzonder de diverse bossen die zijn aangelegd in het kader van landinrichting. Echte productiebossen behoren niet tot de EHS. Het Groenproject Sloe is een multifunctioneel bosgebied als buffer voor het Sloegebied. De bossen zijn op kaart 1 weergegeven als bestaande natuur. Voor het beheer van deze bossen kan gebruik worden gemaakt van de Subsidieregeling Natuurbeheer.

De Zeeuwse EHS omvat daarmee alle wezenlijke Zeeuwse natuurwaarden, zowel buitendijks als binnendijks.

2.2 Uitgangspunten voor de begrenzing van de Zeeuwse EHS

2.2.1 Voorgeschiedenis

De begrenzing van de bestaande natuurgebieden en de verdeling van aankoop en beheer (de "invloedssferenkaart") is voor het eerst vastgesteld in 1990 in de Nota Veiligstelling Natuurgebieden. De begrenzing van de nieuwe natuurgebieden is voor het eerst vastgelegd in de Zeeuwse uitwerking van het natuurbeleidsplan (1991-1994). Deze beide begrenzingen liggen ten grondslag aan de begrenzing van de EHS in dit Natuurgebiedsplan.

In de periode 1991-1994 is de begrenzing van de Zeeuwse Ecologische Hoofdstructuur door Gedeputeerde Staten verder vastgesteld in de vorm van de beleidsnota Zeeuwse uitwerking van het Natuurbeleidsplan. Vertrekpunt was het landelijke Natuurbeleidsplan (Ministerie van LNV, 1990) met daarbij een zeer globale landelijke kaart van de EHS en een oppervlakte te begrenzen hectares. Door het ministerie van LNV is aan Zeeland toegekend:

3009 ha beheersgebied
5372 ha nieuwe natuur

Na een uitgebreide voorlichtings- en inspraakronde in heel Zeeland heeft de provincie deze quota "gebiedsdekkend" formeel begrensd in het Beheers- en Begrenzingenplan Noord-Zeeland (1993), Walcheren (1993), Zeeuwsch-Vlaanderen (1993) en de Bevelanden (1994). Daarna zijn er nog enkele aanvullende kleinere begrenzingen vastgesteld, namelijk het Begrenzingenplan Binnendijken Noord-Zeeland (1996) en Binnendijken Zeeuwsch-Vlaanderen (1996), het Begrenzingenplan Schouwen West (1998), het Beheersplan Akkerranden (1999), het Beheersgebiedplan Akkerranden (2000) en diverse kleine planwijzigingen ex art. 17 RBON. Afgezien van een beperkte strategische reserve zijn hiermee de Zeeuwse quota formeel begrensd. Al deze begrenzingen zijn overgenomen in het Natuurgebiedsplan Zeeland 2001, de voorloper van het voorliggende Natuurgebiedsplan. De algemene uitgangspunten van de Zeeuwse uitwerking van het Natuurbeleidsplan, zoals die gehanteerd zijn bij de begrenzing van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), blijven ook in de nieuwe vorm onverkort van kracht. Het Natuurgebiedsplan treedt in de plaats van de vastgestelde Beheers- en Begrenzingenplannen, en Gebiedsplannen en van de Nota Veiligstelling Natuurgebieden (Provincie Zeeland, 1990), de zgn. "provinciale aankoopnota".

Na de formele vaststelling van de begrenzing zijn er op grote schaal gronden aangekocht en als natuurgebied ingericht en zijn er vele beheersovereenkomsten afgesloten. Hierbij is zo veel mogelijk een gebiedsgerichte aanpak gevolgd, met name via diverse landinrichtingsprojecten met het oog op een integrale planvorming en efficiënte uitvoering.

Samenwerking met alle partijen in het landelijke gebied en het streven naar consensus heeft bij de hele Zeeuwse uitwerking van het NBP vanaf het begin voorop gestaan. Het constructieve overleg via

de Provinciale Commissie voor de Groene Ruimte en het oprichten van de Commissie Nabuurschap zijn hiervoor illustratief.

Ondanks de diverse bezuinigingen op de rijksbudgetten voor aankoop en inrichting ligt de realisatie van de Zeeuwse EHS goed op schema. Met name de snelle Zeeuwse begrenzing en goede samenwerking in de regio heeft het mogelijk gemaakt om maximaal gebruik te maken van de beschikbare middelen. Daarnaast heeft de Provincie Zeeland zelf ook substantieel bijgedragen in de kosten voor verwerving van natuurgebied voor de Stichting Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten en in de inrichtingskosten voor natuurontwikkelingsgebieden. Ook diverse compensatiegelden, o.a. voor de Natuurcompensatie Westerschelde (2^e verdieping) zijn met succes ingezet voor het ontwikkelen van nieuwe natuur.

2.2.2 Begrenzing van natuurgebieden (SN)

Bij het begrenzen van natuurgebieden spelen ecologische, beleidsmatige en bestuurlijke uitgangspunten een belangrijke rol.

- De versterking en ontwikkeling van natuurwaarden is gericht op het realiseren van duurzame ecosystemen van (inter)nationaal belang
- Voorop staan de typisch Zeeuwse kwaliteiten, zoals de overgangszones van land en water, zout en zoet, klei en zand. Juist in deze gradiënten liggen de grootste natuurlijke potenties
- Het accent ligt bij de ontwikkeling van de karakteristieke natte natuur in de verschillende Zeeuwse landschapstypen (de duinen, de deltawateren, de poelgebieden en de kreken)
- Er dient zoveel mogelijk sprake te zijn van een eigen waterhuishouding, die geheel gericht is op de natuurfunctie. Begrenzing en watersysteem dienen waar mogelijk samen te vallen. Het waterbeheer speelt een sleutelrol bij het in stand houden en herstellen van natuur. In het Provinciale Waterhuishoudingsplan "Samen slim met water" (Provincie Zeeland, 2001) is dit nogmaals onderstreept. Waar gewenst kan de begrenzing van gebieden worden aangepast met het oog op een optimale waterhuishouding, zowel binnen het natuurgebied als ook voor wat betreft de afstemming met de omgeving. Als gevolg van de klimaatverandering hebben delen van het landbouwareaal in toenemende mate te kampen met wateroverlast. De overlastgebieden hebben, vanwege hun lage ligging, vaak een goede uitgangssituatie voor natuurontwikkeling. Functiewijziging van landbouw naar "nieuwe natuur" kan dan een oplossing zijn. Doordat de natuur in Zeeland in het algemeen hoge waterstanden in de winter goed verdraagt kunnen de natuurterreinen een bijdrage leveren aan de waterretentie. Op deze wijze kan de wateroverlast in het landbouwgebied bij neerslagpieken worden verlicht.
- Door het kiezen van logische topografische begrenzingen wordt de randlengte met direct aangrenzend landbouwgebied beperkt, waardoor er minder kans is op problemen met nabuurschap.
- Met het oog op duurzame, natuurlijke processen wordt er gestreefd naar zo groot mogelijke, aaneengesloten natuurgebieden. Met logische afrondingen en het opheffen van enclaves kan versnippering tegen gegaan te worden. Bij de begrenzing ligt het accent dan ook op uitbouw van al bestaande natuurgebieden, dan wel het creëren van forse nieuwe kerngebieden. Uit diverse evaluaties (zie ook Natuurbalans 2004) blijkt, dat voor een werkelijk duurzame EHS in Nederland gestreefd moet worden om de natuurgebieden zo robuust mogelijk te maken. Hoewel het natuurareaal groeit, is het met de kwaliteit van de natuur vaak nog droevig gesteld. Dit wordt met name veroorzaakt door negatieve externe invloeden, zoals verdroging, verzuring, vermesting en verstoring. Door vergroting en ontsnippering van bestaande natuurgebieden en door een verdere afronding met logische topografische grenzen kunnen deze negatieve effecten vanuit de omgeving verminderd worden, o.a. door vermindering van de randlengte. Daar komt bij dat grote, aaneengesloten natuurgebieden ruimte bieden aan natuurlijke processen en kwetsbare soorten. Juist dit type natuur ontbreekt in ons land. Waar mogelijk dient hiervoor meer ruimte geschapen te worden. Tenslotte geldt, dat een logische afronding van bestaande natuurgebieden bijdraagt aan een goed nabuurschap, doordat de randlengte natuur-landbouw vermindert. Door bestaande natuurgebieden te vergroten kunnen de praktische condities voor het natuurbeheer worden verbeterd. Te denken valt daarbij aan mogelijkheden voor integrale begrazing en integraal waterbeheer.
- De afzonderlijke natuurkerngebieden worden zoveel mogelijk verbonden via droge en natte ecologische verbindingszones. Hierdoor ontstaan op termijn regionale ecologische netwerken met goede mogelijkheden voor behoud en ontwikkeling van kritische soorten

- De natuurontwikkeling wordt zoveel mogelijk uitgevoerd op slechte landbouwgrond. Goede landbouwgrond wordt zoveel mogelijk buiten begrenzing gelaten
- Verkoop van grond of het sluiten van overeenkomsten vindt plaats op basis van vrijwilligheid
- De overheid heeft een aankoopplicht
- Planologische schaduwwerking wordt voorkomen
- De bestaande agrarische functie, inclusief de daarbij behorende planologisch goedgekeurde ontwikkelingsmogelijkheden worden gerespecteerd. Concreet betekent dit, dat de eigenaren van gebieden, die in dit Natuurgebiedsplan begrensd zijn als “nieuwe natuur”, door het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) benaderd worden om hun gronden te verkopen. Of de eigenaar dit vervolgens ook doet, is een kwestie van vrijwillige keuze, die door de overheden niet afgedwongen zal worden. Tegelijkertijd heeft BBL wel een aankoopplicht als begrensde gebieden te koop worden aangeboden en voldaan wordt aan het prijsbeleid van BBL. Ook is het hele grondgebied van de provincie Zeeland is aangewezen als “ruilgebied”. Dit biedt de mogelijkheid aan het Bureau Beheer Landbouwgronden om ook buiten de begrensde gebieden gronden te verwerven, met de bedoeling om deze uit te ruilen met begrensde gebieden. Deze werkwijze draagt sterk bij aan het verkrijgen van een optimale ruimtelijke verkaveling van landbouwgronden en natuurgebieden, zoals deze al vele jaren in de diverse landinrichtingsprojecten in praktijk wordt gebracht.
- Ook planologisch heeft het principe van vrijwilligheid zijn doorwerking. Conform het Streekplan Zeeland worden begrensde “nieuwe natuurgebieden” aangegeven als gewenste ontwikkelingsrichting. Ook in het bestemmingsplan kunnen deze gebieden vervolgens worden aangeduid als “natuurontwikkelingsgebied”, dat wil zeggen, dat de normale geldende agrarische bestemming van kracht blijft met daarbij een wijzigingsmogelijkheid richting natuur. De bestemming “natuur” treedt pas in werking, als de nagestreefde natuurfunctie ook gerealiseerd is, en dat is pas na verkoop van de gronden op vrijwillige basis. Indien de eigenaar niet wil verkopen, blijft dus de vigerende agrarische functie en bestemming van kracht, inclusief alle daarbij behorende planologisch goedgekeurde ontwikkelingsmogelijkheden. Mogelijk kiest de eigenaar voor particulier natuurbeheer. In alle gevallen geldt een planologisch “globaal waarborgingsbeleid”, waardoor andere functies dan landbouw en natuur worden uitgesloten. Hierdoor worden onomkeerbare ingrepen, die natuurontwikkeling in de toekomst onmogelijk zouden maken, verhinderd.
- Bij de realisatie van nieuwe natuurgebieden wordt overlast tussen de nieuwe burens landbouw en natuur zoveel mogelijk voorkomen. Dit kan door een logische begrenzing, een goede inrichting en een adequaat natuurbeheer. Mochten er zich onverhoopt toch nog problemen voordoen, dan dienen deze allereerst door goed overleg tussen de boer en de lokale natuurbeheerder opgelost te worden. Indien dit niet leidt tot een bevredigende oplossing kan uiteindelijk de zaak voorgelegd worden aan de Provinciale Commissie Nabuurschap (een subcommissie van de PCGR).
- Bij de inrichting van nieuwe natuurgebieden wordt rekening gehouden met de agrarische omgeving. Met name het instellen van een eigen ecologisch gerichte waterhuishouding mag niet leiden tot overlast (vermatting, verdroging, verzilting) voor het aanliggende agrarische gebied. Tot daadwerkelijke inrichting zal worden overgegaan als een zodanig aaneengesloten deel verworven is dat inrichten ecologisch efficiënt is en er geen overlast optreedt (zoals onkruidgroei) voor het nog niet verworven deel.
- Bij het uitwerken van de streefbeelden in concrete natuurontwikkelingsplannen blijken de lokale omstandigheden, zoals bodemopbouw en watersysteem, de realisering van het oorspronkelijk gedachte doel soms onmogelijk te maken. Dit kan ertoe leiden dat de begrenzing van sommige gebieden alsnog komt te vervallen.
- Al tijdens de Zeeuwse uitwerking van het NBP is gestreefd naar een goede afstemming met de lopende landinrichtingsprojecten. Uitgangspunt daarbij is, dat opname van de EHS in het landinrichtingsplan zo veel mogelijk plaats vindt. Een voorwaarde hierbij is echter wel, dat de landinrichting geen vertraging mag oplopen. Inmiddels zijn tal van landinrichtingsprojecten afgesloten of in een ver gevorderde fase van uitvoering. Met name uit lopende projecten, zoals Walcheren, Schouwen-oost en West Zeeuwsch-Vlaanderen komen verzoeken voor aanvullende begrenzing van natuurgebieden om het ruilproces rond te krijgen. Sinds de vaststelling van het vorige Natuurgebiedsplan zijn diverse kleine grenscorrecties tot stand gekomen. Deze zijn verwerkt in het kaartbeeld (kaartbijlage 1) van het voorliggende Natuurgebiedsplan.
- In diverse regio's wordt via een gebiedsgerichte aanpak nieuw ruimtelijk beleid geformuleerd, o.a. via de projecten Schouwen-west, Walcheren 2000+ en West Zeeuwsch-Vlaanderen.

Vanuit deze integrale aanpak is functiewijziging van recreatie en landbouw naar natuur soms gewenst, bijvoorbeeld in geval van sanering en/of verplaatsing van verblijfsrecreatie. Daarnaast hebben eigenstandige ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de aanleg van de rondweg Aardenburg consequenties voor eerdere begrenzingen.

Tenslotte kan nog opgemerkt worden, dat natuurgebieden die aangelegd worden na 1988 niet vallen onder categorie 'kwetsbare natuur' van de Wet Ammoniak en Veehouderij. Ook de binnendijken vallen niet onder deze categorie. De kwetsbare natuurgebieden in Zeeland zijn beperkt tot de duinen, het waterwingebied bij St. Jansteen en enkele kreekresten, zoals de Braakman en de Schenge.

In dit Natuurgebiedsplan worden de categorieën bestaande natuur en nieuwe natuur niet gewijzigd. Uitzondering vormen twee gebieden die in dit plan als Nieuwe natuur worden begrensd. Het betreft een gebied in de Willemspolder op St Philipsland (24,3 ha) en een gebied nabij Sluis (11,2) ha. Beide gebieden maken deel uit van de Natte As en zijn weergegeven op kaart 1. Voor de begrenzing wordt geput uit de 1400 ha die beschikbaar is voor het begrenzen van de Natte As.

Verder zijn op kaart 1 ook diverse natuurgebieden opgenomen waarvan de begrenzing tussen 2001 en 2005 is gewijzigd.

2.2.3 Begrenzing van agrarische beheersgebieden (SAN)

Agrarische beheersgebieden zijn landbouwgronden waar met behulp van beheersmaatregelen door de agrariërs natuurwaarden in stand worden gehouden. Bij beheersgebieden blijft de landbouwkundige functie gehandhaafd. De begrenzing schept geen planologische verplichtingen en heeft als zodanig ook geen planologische gevolgen waardoor het landbouwkundige gebruik zou kunnen worden beperkt. Het opnemen van beschermde gebieden in een bestemmingsplan staat dus los van de begrenzing als beheersgebied en het al of niet aangaan van een beheersovereenkomst. Pas wanneer men een beheersovereenkomst afsluit kunnen, op basis van een privaatrechtelijke overeenkomst, landbouwkundige beperkingen van kracht worden. Deze beheersovereenkomsten zijn echter vrijwillig en hebben een looptijd van standaard 6 jaar. Na deze periode is men vrij om te kiezen voor verlenging of beëindiging van de overeenkomst.

In beheersgebieden wordt landbouwproductie gecombineerd met natuurproductie. De beheersgebieden zijn wat betreft de natuurwaarde en het landschapsschoon dan ook gekoppeld aan het agrarische cultuurlandschap. In Zeeland gaat het om cultuurgraslanden (weidevogelgebieden), binnendijken en faunaranden. Naast het beheer van perceel of perceelrand bestaat ook de mogelijkheid tot het beheer van landschapselementen, zoals drinkpoelen, knotbomen en heggen.

Cultuurgraslanden

In dit Natuurgebiedsplan wordt de begrenzing van agrarische beheersgebieden herzien. De agrarische beheersgebieden zijn een belangrijk onderdeel van het Natuurgebiedsplan. De begrenzing dateert al van begin jaren negentig en is aan herziening toe. Enerzijds kunnen er gebieden worden geschrapt, bijvoorbeeld omdat zij zijn omgezet van weiland in akker of omdat de bestemming is gewijzigd. Ook bleken veel oude beheersgebieden ongeschikt voor het afsluiten van beheersovereenkomsten, want in veel gebieden zijn sinds 2000 geen pakketten afgesloten. In dit Natuurgebiedsplan zijn veel ongeschikte beheersgebieden geschrapt. De vrijkomende hectares zijn benut om nieuwe beheersgebieden te begrenzen op plaatsen die zich daar goed voor lenen. Op deze wijze wordt tevens bereikt dat het provinciale beheersquotum beter wordt ingezet.

De Stichting Landschapsbeheer Zeeland is, in opdracht van de Provincie Zeeland, nagegaan welke beheersgraslanden sinds de begrenzing zijn omgezet in akker of bebouwing. Het betreft in totaal 42 percelen. Aangezien deze percelen niet langer in aanmerking kunnen komen voor het afsluiten van beheersovereenkomsten, zijn deze begrensde gebieden in dit Natuurgebiedsplan geschrapt.

Daarnaast is gebleken dat in diverse beheersgebieden al vele jaren geen beheerspakketten zijn afgesloten. De oorzaken variëren van geen animo tot niet inpasbaar in het bedrijf. In dit

Natuurgebiedsplan zijn diverse beheersgebieden zonder beheerspakketten geschrapt. Daarbij is rekening gehouden met de volgende omstandigheden:

- beheersgebieden zonder beheerspakketten die grenzen aan beheersgebieden met beheerspakketten zijn gehandhaafd; zo kan versnippering van het grotere beheersgebied worden voorkomen
- beheersgebieden zonder beheerspakketten die grenzen aan nieuw te begrenzen beheersgebieden zijn gehandhaafd; ook hierdoor kan versnippering worden voorkomen
- beheersgebieden zonder beheerspakketten met zware natuurlijke handicaps zijn gehandhaafd; daarbij is overwogen dat zonder beheer ook natuurwaarden aanwezig kunnen zijn
- beheersgebieden zonder beheerspakketten die grenzen aan EHS zijn eveneens gehandhaafd; ook dit draagt bij aan samenhang van de Ecologische Hoofdstructuur.

In totaal zijn 106 gebieden zonder beheerspakket geschrapt. Het totaal aantal geschrapte beheersgebieden bedraagt zo 148 met een totale oppervlakte van 379,2 ha, zoals weergegeven in onderstaande tabel.

De ZLTO heeft, in opdracht van de Provincie Zeeland, in het voorjaar van 2005 de belangstelling onder de agrariërs in Zeeland geregistreerd voor het begrenzen van nieuwe beheersgebieden. In aanmerking komen meerjarige graslanden, in het bijzonder wanneer er sprake is van natuurlijke handicaps (hoge grondwaterstand, reliëf, zilte bodem). Er zijn ca. 300 landbouwpercelen aangemeld met een totale oppervlakte van ca 500 ha. Na selectie op grondgebruik (alleen meerjarig grasland is mogelijk) en status (dubbele begrenzingsen zijn niet mogelijk) zijn ca. 250 gebieden als nieuw beheersgebied begrensd. Deze nieuwe beheersgebieden hebben een gezamenlijk oppervlakte van 406,9 ha.

Met het schrappen van ongeschikte beheersgebieden en het begrenzen van nieuwe beheersgebieden is een omvangrijke herbegrenzing van het Zeeuwse quotum beheersgebied uitgevoerd. In onderstaande tabel is weergegeven welke wijzigingen per type beheersgebied zijn opgetreden. Met de nieuwe begrenzing zijn de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer op cultuurgraslanden dan ook sterk uitgebreid.

Totale oppervlakte beheersgebied voor Zeeland		3009,0
NGP2001	Begrensd beheersgrasland 2001	2404,0
	Faunaranden 2001	400,0
	Reserve 2001	205,0
	Totaal	3009,0
Wijziging 2005	Beheersgrasland geschrapt 2005	379,2
	Beheersgrasland toegevoegd 2005	406,9
	Faunaranden toegevoegd 2005	100,0
NGP2005	Begrensd beheersgrasland 2006	2431,7
	Faunaranden 2006	500,0
	Reserve 2006	77,3
	Totaal	3009,0

Binnendijken

In het Natuurgebiedsplan Zeeland 2001 was slechts een beperkte oppervlakte aan binnendijken als agrarisch beheersgebied begrensd. De animo bij boeren voor het agrarisch beheer van binnendijken was lange tijd gering. Er was veel weerstand tegen de aanwijzing van binnendijken als kwetsbaar natuurgebied in het kader van de milieuwetgeving. Sinds de invoering van de nieuwe Wet Ammoniak

en Veehouderij zijn de binnendijken niet langer als kwetsbaar gebied gerangschikt en is de weg vrij voor het uitbreiden van het agrarisch beheersgebied op de binnendijken.

In het provinciale Actieplan Natuurbeheer Binnendijken (Provincie Zeeland, 2005) is geïnventariseerd welke dijken in aanmerking komen voor botanisch beheer (de bloemdijken), welke dijken een belangrijke rol spelen voor diersoorten (de faunadijken) en welke dijken in aanmerking komen voor beheer van algemene natuur- en landschapswaarden (de landschappelijke dijken). Het dijkenactieplan is gebaseerd op een basisdocument van de Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ, 2005).

In dit Natuurgebiedsplan worden deze drie categorieën dijken op kaart aangeduid, zoals weergegeven in kaartbijlage 5. Met deze aanduiding is geen beheersquotum gemoeid, want om in aanmerking te kunnen komen voor agrarisch natuurbeheer is een afzonderlijke begrenzing als beheersgebied vereist. Boeren die belangstelling hebben voor agrarisch natuurbeheer op binnendijken kunnen een verzoek om begrenzing bij de Provincie Zeeland indienen. Zodra dit verzoek is gehonoreerd kan men een beheersovereenkomst aanvragen bij de Dienst Regelingen. In dit plan worden ook de beheerspakketten voor de verschillende dijktypen beschreven. Op de beheerspakketten voor binnendijken wordt nader ingegaan in hoofdstuk 3.

Dijken langs getijdewateren komen niet in aanmerking voor natuurbeheer omdat hier regelmatig onderhoudswerkzaamheden worden uitgevoerd. Dijken langs afgesloten zeearmen en kanalen (met uitzondering van het kanaal door Zuid-Beveland) komen wel in aanmerking voor agrarisch natuurbeheer. Voor alle dijken die deel uitmaken van de primaire waterkering (zeedijken en inlaagdijken) is alleen graslandbeheer mogelijk. Opslag van struiken en/of ruigte is niet toegestaan.

Faunaranden

In het Natuurgebiedsplan Zeeland 2001 was 400 ha faunaranden begrensd. Al snel na de vaststelling van het plan was het quotum geheel benut. De belangstelling voor het akkerrandenbeheer in Zeeland is dus erg groot. Er is vraag naar uitbreiding van het beheersquotum. In dit Natuurgebiedsplan wordt het opengestelde beheersgebied voor faunaranden vergroot van 400 naar 500 ha.

Het landelijke faunarandenpakket biedt de mogelijkheid tot het aanleggen en beheren van grasranden, kruidenranden of graanranden. Er worden geen verdere eisen gesteld aan de kwaliteit van de faunaranden. Vanuit de natuurbescherming werden dan ook vragen gesteld bij de effectiviteit van het randenbeheer. Door de provincie Zeeland is aangedrongen op een verfijning van het landelijke faunarandenpakket. Dit verzoek is door het Ministerie van LNV afgewezen in verband met de wens tot vereenvoudiging van de SAN.

Sinds 2002 wordt in Zeeland geëxperimenteerd met soortgerichte maatregelen voor het akkerrandenbeheer. In het project Akkerranden à la carte, een initiatief van de ZLTO, de Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en de Provincie Zeeland, zijn diverse pluspakketten getest, onder andere voor Patrijs, Veldleeuwerik, dagvlinders, bodembroeders en roofvogels. In dit Natuurgebiedsplan zijn de beproefde pluspakketten voor het faunarandenbeheer opgenomen in de vorm van provinciale pluspakketten. Op de inhoud van deze pluspakketten wordt ingegaan in hoofdstuk 3.

In dit Natuurgebiedsplan wordt het beheersquotum voor faunarandenbeheer vergroot van 400 naar 500 ha. Daartoe wordt gebruik gemaakt van de eerder hiervoor gereserveerde hectares uit het provinciale quotum van 3009 ha. De uitbreiding is noodzakelijk om de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer in het akkergebied te vergroten en zodoende meer evenwicht te verkrijgen tussen agrarisch natuurbeheer van graslanden en akkers. De uitbreiding moet met name bijdragen aan de handhaving en het herstel van de cultuurvogels van het akkerlandschap zoals Veldleeuwerik en Patrijs en daarnaast aan het behoud van andere doelsoorten van het natuurbeleid. Om dit te kunnen bereiken dienen de pluspakketten van het faunarandenbeheer in Zeeland, zoals beschreven in hoofdstuk 3, maximaal te worden ingezet. De agrarische natuurverenigingen hebben op zich genomen deze verfijning van het faunarandenbeheer te stimuleren.

De ruime jasbegrenzing van de faunaranden in Zeeland blijft van kracht. Wel worden de bepalingen vereenvoudigd. Faunarandenbeheer is mogelijk in de volgende gevallen:

- 1- de akker ligt in een akkervogelgebied, zoals weergegeven op kaartbijlage 2.
- 2- de akker grenst direct aan de EHS, zoals weergegeven op kaartbijlage 1. Als er een openbare weg breder dan 5 m tussen de rand en het natuurgebied ligt, is deze niet direct aangrenzend.
- 3- daarbuiten is faunarandenbeheer mogelijk op alle akkers mits de aanvraag minimaal 5 km omvat; dit laatste impliceert dat alleen agrarisch natuurverenigingen hier kunnen aanvragen.

EU Probleemgebieden

Voor Zeeland is in het verleden ca. 300 ha probleemgebied begrepsd via de zgn. bergboerenregeling. Voor de ligging van deze probleemgebieden word verwezen naar de in 2000 formeel door LNV vastgestelde landelijke PRIS-kaart (Dienst Landelijk Gebied, 2000; Eindrapportage). Deze begrenzing blijft gehandhaafd.

De Europese Commissie wil inkomstenderving van landbouw in gebieden met natuurlijke handicaps compenseren met subsidie. Onder natuurlijke handicaps wordt verstaan: hoge grondwaterstand, reliëf, slechte verkaveling en zoute bodem. De subsidie bedraagt 94 euro/ha /jaar (prijspeil 2005). Agrarische beheersgebieden met dergelijke handicaps komen voor deze subsidie in aanmerking als ze als EU Probleemgebied zijn begrepsd. In 2004 is een eerste tranche beheersgebieden begrepsd en door het ministerie van LNV aangemeld bij de EU. Deze aanmelding had alleen betrekking op diepe veenweidegebieden, beekdalen en hellingen. Een verzoek van de Provincie Zeeland tot het begrenzen van Zeeuwse beheersgebieden met natuurlijke handicaps (hoge grondwaterstand, reliëf, zoute bodem) is door de minister van LNV afgewezen omdat eerst de hierboven genoemde gebiedscategorieën worden aangemeld. Het is de bedoeling dat meer probleemgebieden worden aangemeld totdat het Nederlandse quotum is benut. De Zeeuwse probleemgebieden zullen terstond worden aangemeld zodra de mogelijkheid zich aandient.

2.3 De instrumenten van het natuurbeleid: bescherming, verwerving, inrichting en beheer

Het grootste deel van de Zeeuwse EHS ligt buitendijks in de Deltawateren en in de Voordelta. Hier worden de natuurwaarden primair in stand gehouden door middel van wettelijke bescherming (Natuurbeschermingswet, EU Habitatrichtlijn, EU Vogelrichtlijn, Wet op de Ruimtelijke Ordening). Voor de droogvallende gronden die direct grenzen aan het vasteland (slikken en schorren) is ook aankoop en/of beheer mogelijk. Aankoop is alleen mogelijke wanneer het particuliere grond betreft. Bij overheidsgrond is het beheer te verwerven. Wanneer daar aanleiding toe is zal de invloedssferenkaart aangepast worden om het beheer van de buitendijkse gebieden verder te regelen. De aankoop en het beheer van droogvallende platen en open water heeft veel minder prioriteit en wordt in principe niet gesubsidieerd.

Binnendijks zijn alle instrumenten van het natuurbeleid van toepassing: wettelijke bescherming, verwerving, inrichting en beheer. De bestaande natuurgebieden van de Ecologische Hoofdstructuur zijn planologisch beschermd. Voor gebieden die op kaart 1, staan aangeduid als bestaande natuur met aankooptitel en voor gebieden die staan aangeduid als nieuwe natuur bestaat de mogelijkheid tot verwerving ten behoeve van een terreinbeherende organisatie. Aankopen ten behoeve van het Staatsbosbeheer worden voor 100% gefinancierd door het rijk. Aankopen ten behoeve van de Stichting Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten worden voor 50% gefinancierd door het rijk en voor 50% door de provincie.

Het Programma Beheer is het landelijke subsidiestelsel voor inrichting en beheer van de natuurgebieden en agrarische beheersgebieden van de Ecologische Hoofdstructuur. Voor natuurgebieden kan men gebruik maken van de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN). Voor agrarische beheersgebieden kan men gebruik maken van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). De voorwaarden voor de subsidieverlening zijn landelijk vastgesteld in de vorm van beheerspakketten en normbedragen voor inrichting en beheer. Het Natuurgebiedsplan heeft een belangrijke functie bij de uitvoering van het Programma Beheer. In het Natuurgebiedsplan stelt de Provincie de doelstellingen, beheersmaatregelen en subsidiemogelijkheden per gebied vast.

3 Natuurdoelen en beheerspakketten

3.1 Natuurdoelen voor de Zeeuwse EHS

Het landelijke beleid

In het Nationaal Natuurbeleidsplan (1989) werd eerst de begrenzing van de EHS globaal aangeduid. De EHS begrenzing is vervolgens door de Provincie uitgewerkt en in detail vastgelegd in de vorm van provinciale begrenzingenplannen (1990-1995). Toen deze vrijwel landsdekkend gereed waren werd in 1995 gestart met het uitwerken van natuurbeleidsdoelstellingen. Dat zijn streefbeelden voor de kwaliteit van de natuur. Landelijk zijn 'natuurlijkheid' en 'biodiversiteit' de belangrijkste afwegingscriteria in het natuurbeleid. De landelijke doelstellingen voor natuur zijn in 1995 uitgewerkt in de Nota Ecosystemen in Nederland (Ministerie van LNV, 1995). Daarin zijn onder andere landelijke taakstellingen opgenomen voor oppervlakten te realiseren natuurgebied met een bepaald natuurdoeltype. In de nota 'Natuur voor mensen, mensen voor natuur...' zijn deze doelstellingen nader gekwantificeerd. Algemeen wordt geconstateerd dat de grootschalige 'woeste' natuur te weinig aandacht krijgt in verhouding tot de meer cultuurgebonden typen. Bij het toewijzen van natuurdoelen aan natuurgebieden in Zeeland wordt daarom extra rekening gehouden met deze geconstateerde behoefte aan grote, natuurlijke gebieden.

Het Rijk en de Provincies werken nauw samen bij het vaststellen van de natuurbeleidsdoelstellingen. De door de provincies uitgewerkte natuurdoelenkaarten zijn landelijk samengevat tot een landelijke natuurdoelenkaart, die in 2003 aan de Tweede Kamer is aangeboden. Deze landelijke kaart wordt naar aanleiding van de bestuurlijke behandeling vastgesteld en terugvertaald naar de provinciale Natuurgebiedsplannen. De begrenzing van de EHS en de natuurdoelen per gebied zijn de voornaamste criteria waarop rijk en provincie aansturen bij het verwerven, inrichten en beheren van natuurgebieden en agrarische beheersgebieden. De begrenzing van natuurgebieden en beheersgebieden bepaalt **waar** natuurterreinen kunnen worden aangekocht en **waar** inrichtings- en beheerssubsidie mogelijk is. De natuurdoelen bepalen vervolgens **welke** maatregelen in een gebied moeten worden getroffen en **welk** resultaat moet worden behaald. Inrichtingsmaatregelen moeten gericht zijn op het behalen van de gewenste natuurkwaliteit. Aanvragen voor inrichtingssubsidie worden aan deze natuurdoelen getoetst door de Dienst Landelijk Gebied/Dienst Regelingen. Ook de beheersmaatregelen moeten gericht zijn op het behalen van het natuurdoel. Dat betekent dat per gebied alleen specifieke beheerspakketten kunnen worden gekozen die aansluiten bij het vastgestelde natuurdoel.

Systeem van natuurdoeltypen

Het provinciale natuurbeleid heeft tot doel de diversiteit aan wilde planten en dieren, de verscheidenheid aan natuurgebieden en landschappen, en het natuurschoon in Zeeland veilig te stellen. Opzet is de diversiteit te behouden op een zo natuurlijk mogelijke wijze. Behoud van biodiversiteit betekent dat natuurlijke levensgemeenschappen, zoals getijdegebieden, duinen, moerassen, graslanden en bossen, inclusief de daarbij behorende flora en fauna, worden veiliggesteld. Natuurlijkheid betekent een zo groot mogelijke invloed van natuurlijke processen, zoals overstroming, verstuiving, erosie en begrazing, en een zo laag mogelijke beheersdruk. Daarmee wordt tevens het karakteristieke Zeeuwse landschap met zijn oudlandgebieden, kreken, karrevelden, inlagen, duinen en deltawateren versterkt. Dit zijn belangrijke uitgangspunten bij het toewijzen van natuurdoelen aan natuurgebieden.

Door het ministerie van LNV is een landelijk stelsel van natuurdoeltypen ontwikkeld als hulpmiddel bij de natuurbeleidsplanning (Bal et al., 1995). In 2001 zijn de natuurdoeltypen herzien. Het stelsel omvat in totaal ca. 100 typen natuur, ingedeeld naar biotooptype. Elk natuurdoeltype is gekarakteriseerd op algemene (structuur)kenmerken, voorbeeldgebieden, beheersmaatregelen, kansrijkdom, kwaliteits-indicatoren en doelsoorten. Dit landelijke stelsel wordt hier, voor Zeeland verfijnd, toegepast. Die verfijning houdt in dat de lijst van doeltypen tot 43 is teruggebracht. Bijlage 1 bevat de volledige lijst met natuurdoeltypen voor Zeeland.

De natuurdoelen voor de Zeeuwse EHS zijn in detail uitgewerkt in het basisdocument Natuurdoelen voor de Zeeuwse EHS (Provincie Zeeland, 2000). De natuurdoelen worden met dit nieuwe Natuurgebiedsplan niet gewijzigd. Wel worden de oude natuurdoelen omgezet naar de nieuwe landelijke systematiek (Bal et al., 2001).

Voor sommige natuurgebieden zijn grootschalige beheersmaatregelen noodzakelijk. Dit betreft ten eerste de grote natuurlijke natuurgebieden, zoals de duinen van Schouwen, de Prunje, het Groot Eiland en de deltawateren. Hier moet de natuur zoveel mogelijk zijn gang kunnen gaan. Integraal beheer van natuur en water staan hier voorop. Kleinschalig ingrijpen is alleen gewenst voor specifieke deelgebieden zoals natte duinvalleien, schorren, schraallanden en cultuurobjecten zoals eendenkooien. De grote natuurlijke natuurgebieden zijn weergegeven op kaart 4. Vanwege het kaartbeeld zijn alleen de landnatuurgebieden opgenomen. De Noordzee, Westerschelde, Oosterschelde, het Veerse Meer, het Krammer Volkerak en het Markiezaatsmeer behoren echter ook tot de grote natuurlijke eenheden.

Ook in grote halfnatuurlijke natuurgebieden kan soms integraal natuurbeheer noodzakelijk zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Hengstdijkse Putting, de karrenvelden rond Zierikzee en het Strijdersgat. Integrale begrazing en integraal waterbeheer zijn hier noodzakelijk. Op kaart 4 is weergegeven waar de grote halfnatuurlijke natuurgebieden zijn gelegen.

In de praktijk bleek het basisdocument natuurdoelen voor de Zeeuwse EHS lastig in het gebruik. Om deze reden wordt in dit Natuurgebiedsplan gekozen voor digitale weergave in plaats van analoge kaarten en tabellen. De natuurdoeltypen kunnen per gebied worden bekeken op de provinciale website: <http://www.zeeland.nl/> via het programma Geoweb. In bijlage 11 staat beschreven hoe men de website kan vinden, welke informatie in het GEOWEB is opgeslagen en hoe men deze informatie via GEOWEB kan raadplegen.

3.2 Beheerspakketten voor natuurgebieden

Algemeen

Om het gestelde natuurdoel voor een natuurgebied te kunnen realiseren is een welbepaalde beheersinspanning vereist. In de Subsidieregeling Natuurbeheer en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer is deze beheersinspanning verwoord in de vorm van een aantal beheerspakketten waarin de benodigde beheersmaatregelen (input) en het minimaal te behalen natuurresultaat (output) zijn beschreven. De beheerspakketten voor Zeeland zijn beschreven in de bijlagen 3 en 4. Deze beheerspakketten zijn ontleend aan de brochures voor de SN en de SAN van de Dienst Regelingen uit 2005. Voor nadere bijzonderheden omtrent de beheerspakketten wordt verwezen naar deze brochures en naar de regelingsteksten.

De beheerder dient de bepalingen van een beheerspakket na te leven en aldus het omschreven natuurdoel in het beheerstijdvak van 6 jaar te realiseren. In het voorliggende Natuurgebiedsplan zijn geen aanvullende beheerspakketten opgenomen. Ook zijn geen bijzondere bepalingen bij de bestaande beheerspakketten opgenomen. Uitzondering vormen de faunaranden en de binnendijken. Hierop wordt hieronder nader ingegaan.

Aan een beheerspakket is verder ook een beheersbijdrage verbonden. In de bijlagen 3 en 4 zijn, ter illustratie, ook de beheersbijdragen bij de diverse beheerspakketten vermeld. Deze bedragen zijn ontleend aan de brochure Subsidieregeling natuurbeheer en Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer van Dienst Regelingen uit 2005. De beheersbijdragen zijn aan verandering onderhevig. Voor actuele informatie dient men zich tot de Dienst Regelingen in Roermond te wenden of tot de website van het ministerie van LNV www.minlnv.nl

Toewijzing van beheerspakketten

Beheerspakketten zijn een hulpmiddel bij het beheren van natuurgebieden en agrarische beheersgebieden. Een beheerspakket omvat een set aan beheersmaatregelen, zoals maaien, begrazen, plaggen of uitrasteren, waarmee gewenste condities voor natuur en landschap kunnen

worden bereikt. Het komt er dus op aan het juiste beheerspakket bij het juiste natuurdoel te kiezen. In het handboek Natuurdoeltypen (Bal et al., 2001) zijn de beheerspakketten per natuurdoeltype beschreven. Dit handboek is gebruikt om de beheerspakketten per natuurdoeltype vast te kunnen stellen.

Natuurgebieden met hun diverse flora en fauna stellen vaak zeer specifieke eisen aan het beheer. Om deze reden zijn ook zeer specifieke beheerspakketten met zeer specifieke bepalingen nodig. Anderzijds is enige flexibiliteit bij het aanwenden van beheerspakketten ook belangrijk, want niet altijd is op voorhand precies te voorspellen of het geadviseerde beheer ook wel het juiste beheer voor dat specifieke gebied is. Bij het toewijzen van beheerspakketten is daarom het best passende beheerspakket opgenomen en is in sommige gevallen ook een eenvoudig (basis) pakket opgenomen. In bijlage 9 is de vertaling van doeltypen naar beheerspakketten weergegeven voor natuurgebieden (SN). Via GEOWEB kan men de vastgestelde beheerspakketten per gebied opzoeken.

Voor grote natuurlijke natuurgebieden wordt in principe alleen het beheerspakket natuurlijke eenheid (10) opengesteld. Andere beheerspakketten zijn alleen mogelijk wanneer binnen deze grote natuurlijke eenheden ook halfnatuurlijke doeltypen zijn aangeduid.

Voor specifiek weidevogelbeheer binnen natuurgebieden (SN) zijn in dit Natuurgebiedsplan de pakketten soortenrijk weidevogelgrasland (23) en zeer soortenrijk weidevogelgrasland (24) slechts in bepaalde gevallen opengesteld. In Zeeland gaan soortenrijke weidevogelgraslanden in hoge mate samen met botanische waarden, zoals bloemrijk grasland, zilt grasland en beheerde kwelder. In dergelijke natuurgebieden heeft een gebiedsgericht (botanisch) beheer met de daarbij behorende beheerspakketten veelal de voorkeur boven het soortgericht (weidevogel)beheer. Bemesting en een veebezetting hoger dan 1,5 GVE staan op gespannen voet met de botanische waarden. Een specifiek weidevogelbeheer is daarentegen wél gewenst voor de echte weidevogelgebieden van Zeeland, zoals het weidegebied van St Laurens en de Hengstdijkse Putting.

Om dezelfde reden is het pakket wintergastenweide voor de Zeeuwse natuurgebieden niet opengesteld.

3.3 Beheerspakketten voor agrarische beheersgebieden

Beheerspakketten voor agrarische beheersgraslanden (SAN)

In Agrarische beheersgebieden is vaak de intensiteit van het beheer bepalend voor het succes en staat men vaak voor de keuze: weidevogelbeheer, botanisch beheer of landschapsbeheer. De verschillen tussen de beheerspakketten zijn soms klein. De beheerder moet kunnen kiezen voor het best passende beheerspakket. Daarom worden hier per gebied en doeltype meerdere beheerspakketten opengesteld. In bijlage 10 is de vertaling van doeltypen naar beheerspakketten weergegeven voor agrarische beheersgebieden (SAN). Via GEOWEB kan men de vastgestelde beheerspakketten per gebied opzoeken.

Botanische beheerspakketten zijn opengesteld voor zilte graslanden, bepaalde schrale kreekgraslanden en bloemdijken, gekoppeld aan de doeltypen zilt grasland (3.41), bloemrijk grasland (3.39) en nat, matig voedselrijk grasland (3.32). Aan de hand van vegetatiegegevens uit het verleden is ingeschat dat een botanisch pakket haalbaar is. In de praktijk dient de aanvrager van een beheerspakket zich te vergewissen of een dergelijke pakket ook echt haalbaar is. Zoniet dan kan worden teruggevallen op een eenvoudiger pakket.

Weidevogelpakketten zijn opengesteld voor alle vochtige tot droge, reliëfarme en zoete voedselrijke graslanden van het zeeleigebied. Hier is tevens een eenvoudiger pakket (10-landschappelijk waardevol grasland) toegevoegd, waarop kan worden teruggevallen wanneer de verplichte rustperiode niet gehaald kan worden.

In beheersgebieden waar zowel de botanische als de weidevogeldoelstelling niet kan worden gehaald ligt het accent op landschapsbeheer. Hier wordt het SAN pakket Landschappelijk grasland opengesteld, gekoppeld aan het doeltype Multifunctioneel grasland 4(3.39).

Beheerspakketten voor faunaranden

Binnen de 500 ha ruime jasbegrenzing faunaranden is het beheerspakket faunarand opengesteld. Dit pakket biedt de mogelijkheid tot het ontwikkelen van een kruidenrand, een grasrand of een graanrand. In Zeeland bieden de grasrand en de kruidenrand de beste mogelijkheden. Daarom wordt geadviseerd de volgende zaadmengsels te gebruiken:

1- wild bloemenmengsel

Dit bevat fraaie bloeiers als Margriet, Reukeloze kamille, Korenbloem en Gewone klaproos. De soorten bloeien lang en komen ook de daaropvolgende jaren goed tot ontwikkeling. Ze zijn aantrekkelijk als voedsel- en leefgebied voor insecten, vogels en zoogdieren.

2- mengsel van wilde bloemen en grassen

Dit bevat naast de inheemse plantensoorten uit mengsel 1 ook een aandeel inheemse grassen, zoals Ruw beemdgras, Beemdlangbloem, Rood zwenkgras of Rietzwenkgras. Dit mengsel geeft ook in de winter een vegetatiedek. En is ideaal als dekking voor akkervogels.

3- mengsel van cultuurplanten

Voorbeelden van cultuurplanten zijn Gele honingklaver, Zwarte mosterd, Kleine teunisbloem en Phacelia. Dergelijke planten bloeien zeer uitbundig maar vaak ook zeer kort. Ze zijn zeer aantrekkelijk voor insecten en zaadeters maar vormen 's winters geen vegetatiedek. Het is aan te raden om bij het kiezen van het begroeiingstype rekening te houden met de omgeving. Geadviseerd wordt zoveel mogelijk het wilde bloemenmengsel te gebruiken. Langs natuurgebieden zijn de inheemse grasmengsels met de algemene plantensoorten (Reukeloze kamille, Gewone klaproos) aan te raden. De cultuurplanten zijn vooral geschikt voor akkerranden waarvoor een risico bestaat op kruisbestuiving van naburige graszaadpercelen.

Aangezien het landelijke faunarandenpakket onvoldoende aanstuurt op hoge natuurkwaliteit worden in dit Natuurgebiedsplan enkele Zeeuwse pluspakketten opengesteld. Dit betreft de pluspakketten:

- 1- Zeeuws patrijzenpakket
- 2- Zeeuws veldleeuwerikenpakket
- 3- Zeeuws roofvogel- en muizenpakket
- 4- Zeeuws vlinderpakket

In bijlage 5 zijn deze pluspakketten nader beschreven. De pluspakketten vallen buiten de SAN. De pakketten zijn een aanvulling op het landelijke faunarandenpakket en zijn verder in overeenstemming met de landelijke pakketvoorwaarden. Voor de pluspakketten waarbij een extra beheersinspanning of investering noodzakelijk is kan provinciale subsidie worden aangevraagd. Deze subsidie kan worden aangevraagd door agrarisch natuurverenigingen. De hoogte van de subsidie wordt per geval vastgesteld op basis van offerte. Daarbij wordt rekening gehouden met Europese regelgeving. In beginsel worden onkosten vergoed en is een bonus mogelijk tot maximaal 20%.

Aangezien de faunaranden vaak langs waterlopen liggen dient het beheer van akkerrand en waterloop op elkaar afgestemd te worden. De meeste sloten en watergangen in Zeeland zijn opgenomen in zogenaamde 'delfplannen' van de beide Zeeuwse waterschappen. Gemiddeld eens in de 8 jaar wordt een sloot geschoond of uitgebaggerd. Slootkanten worden bovendien jaarlijks gemaaid. Het berijden van een akkerrand en het deponeren van bagger op een akkerrand vormt een voortdurend aandachtspunt aangezien dit de kwaliteit van de faunarand kan aantasten. De Dienst Landelijk Gebied en de waterschappen hebben hierover het volgende afgesproken:

- de akkerrand is een volwaardig landbouwproduct waarmee zorgvuldig wordt omgegaan
- de akkerbouwer heeft een ontvangplicht voor baggerspecie
- delven gebeurt eens in de 8 jaar; incidenteel mag hiertoe in een rand gereden worden
- bij een smalle rand wordt de bagger over de rand heen op de akker gezet; bij een brede rand wordt de bagger in rijen haaks op de sloot in de akkerrand gezet
- maaien gebeurt zoveel mogelijk vanaf de weg
- partijen wisselen informatie uit over de ligging van vaste randen, over het delfplan en over de maaidata
- de waterschappen informeren elk voorjaar bij de Dienst Regelingen naar de ligging van akkerranden
- de Dienst Regelingen verstrekt op verzoek kaarten met de ligging van akkerranden aan

waterschappen
- de aanvrager blijft verantwoordelijk voor de kwaliteit van de akkerrand.
Deze afspraken blijven in dit Natuurgebiedsplan gehandhaafd.

Beheerspakketten voor binnendijken

Bij het beheer van binnendijken wordt onderscheid gemaakt tussen bloemdijken, faunadijken en landschappelijke dijken. **Bloemdijken** vereisen een botanisch beheer waarbij verschraling centraal staat. De beste resultaten bij het beheren van bloemdijken in Zeeland kunnen worden behaald met een gemengd beheer van jaarlijks maaien en afvoeren van de grasproductie en incidentele extensieve begrazing. Het vernieuwde beheerspakket bloemdijk uit de Subsidieregeling Natuurbeheer (pakket 18d) kan hierbij effectief worden ingezet. Het beheerspakket is beschreven in bijlage 6 en wordt opengesteld voor alle bloemdijken zoals op kaart weergegeven in bijlage 5. Zowel terreinbeheerders als particulieren kunnen van dit beheerspakket gebruik maken.

Voor bloemdijken kunnen ook de agrarische beheerspakketten 05 (kruidenrijk weiland), 06 (bont weiland) en 07 (bonte weiderand) uit de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer goed worden toegepast. Daarbij kan men kiezen voor begrazing of maaibeheer. De pakketten zijn eveneens beschreven in bijlage 6. Deze pakketten worden opengesteld voor alle bloemdijken die als agrarisch beheersgebied zijn begrensd. Bloemdijken die nog niet als agrarisch beheersgebied zijn begrensd kunnen hiervoor in aanmerking komen wanneer de eigenaar/pachter hiervoor belangstelling heeft. In dat geval kan men bij de provincie Zeeland een verzoek om begrenzing indienen. Alleen boeren kunnen van dit pakket gebruik maken.

Om verruigde bloemdijken effectief te kunnen herstellen tot soortenrijke dijken is een eenmalige opknapbeurt in sommige gevallen noodzakelijk. In par. 3.4 worden de mogelijkheden hiertoe beschreven.

Om de gewenste structuurvariatie aan zoom- en struweelelementen te verkrijgen is de aanwezigheid van een geringe oppervlakte struiken op de bloemdijken gewenst. De genoemde beheerspakketten voor bloemdijken bieden beperkte mogelijkheden, want minimaal 90 % van de oppervlakte moet uit gras bestaan. Structuurvariatie kan worden bereikt door het beheer van dijken te extensiveren en opslag van hoge grassen, kruiden en struiken op enkele plaatsen te stimuleren (dus niet maaien).

Voor **faunadijken** dient het beheer gericht te zijn op instandhouding van een ruime mate van afwisseling tussen grasland en struweel. Het basispakket halfnatuurlijk grasland (SN 04) wordt opengesteld op alle faunadijken. Zowel terreinbeheerders als particulieren kunnen van dit beheerspakket gebruik maken.

Voor faunadijken wordt ook een agrarisch beheerspakket opengesteld. Dat is het beheerspakket 10 landschappelijk waardevol grasland. Daarbij kan men kiezen voor begrazing of maaibeheer. Faunadijken die nog niet als agrarisch beheersgebied zijn begrensd kunnen hiervoor in aanmerking komen wanneer de eigenaar/pachter hiervoor belangstelling heeft. In dat geval kan men bij de provincie Zeeland een verzoek om begrenzing indienen. Alleen boeren kunnen van dit pakket gebruik maken.

Om de gewenste structuurvariatie voor de fauna te verkrijgen is de aanwezigheid van struweelelementen in veel gevallen vereist. De genoemde beheerspakketten voor faunadijken bieden beperkte mogelijkheden want minimaal 90 % van de oppervlakte moet uit gras bestaan. Structuurvariatie kan worden bereikt door het beheer van dijken te extensiveren.

Bij de **landschappelijke dijken** staat het landschapsschoon centraal. Het beheer wordt gericht op behoud van het grazige karakter van de dijken met enkele verspreide struweelelementen. Het basispakket halfnatuurlijk grasland (SN 04) wordt opengesteld op alle landschappelijke dijken. Zowel terreinbeheerders als particulieren kunnen van dit beheerspakket gebruik maken.

Voor de landschappelijke dijken kan ook een agrarisch beheerspakket worden opengesteld. Dat is het beheerspakket landschappelijk waardevol grasland (SAN 10). Daarbij kan men kiezen voor begrazing of voor een maaibeheer. Landschappelijke dijken die nog niet als agrarisch beheersgebied zijn

begrensd kunnen hiervoor in aanmerking komen wanneer de eigenaar/pachter hiervoor belangstelling heeft. In dat geval kan men bij de provincie Zeeland een verzoek om begrenzing indienen. Alleen boeren kunnen van dit pakket gebruik maken.

subsidievorm	code	pakket	bloem- dijken	fauna- dijken	landsch. dijken
Particulier	04	Halfnatuurlijk grasland		x	x
natuurbeheer (SN)	18D	Droog soortenrijk grasland - Bloemdijk	x		
Agrarisch	05	Kruidenrijk weiland	x		
natuurbeheer (SAN)	06	Bont weiland	x		
	07	Bonte weiderand	x	x	
	10	Landschappelijk waardevol grasland		x	x
Provinciale subsidie		Herstel bloemdijken*	x		

* alleen in combinatie met SN pakket 18D of SAN pakket 05, 06 of 07

Binnendijken kleiner dan 0,5 ha komen niet in aanmerking voor beheerssubsidie via SAN of SN. Voor deze kleine terreinen kan een beroep op provinciale subsidie worden gedaan bij de Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Overigens gelden voor deze kleine dijken dezelfde voorwaarden als voor de binnendijken groter dan 0,5 ha.

Op dijken die deel uitmaken van de primaire waterkering (zeedijken en inlaagdijken) is het beheer gericht op de instandhouding van grasland met een gesloten grasmat. Verruiging of ontwikkeling van struiken is hier niet toegestaan.

3.4 Inrichtingsmaatregelen

Gebieden die op kaart 1 van dit Natuurgebiedsplan als bestaande natuur of nieuwe natuur (SN) zijn aangeduid en waar voor het realiseren van het natuurdoel inrichtingsmaatregelen nodig zijn komen in aanmerking voor inrichtingssubsidie. Inrichtingssubsidie kan betrekking hebben op de ontwikkeling van nieuwe natuur en op de omvorming van bestaande natuur. In beide gevallen wijkt het in dit Natuurgebiedsplan geformuleerde natuurdoel af van de actuele situatie. De maatregelen kunnen onder andere betrekking hebben op grondverzet, waterhuishouding, ontsluiting en op de kosten van het beheer in de eerste periode van 6 jaar. De hoogte van de inrichtingssubsidie is afhankelijk van de gemaakte kosten, met een maximum van 95% van de werkelijk gemaakte kosten tot een maximum van 7.119,- euro per ha. Voor verdere bijzonderheden wordt verwezen naar de brochure van de Dienst Regelingen en naar de regelingsteksten van de SN.

In gebieden waarvoor een inrichtingssubsidie is aangevraagd wordt, volgens de voorschriften van de SN, binnen een periode van 6 jaar na beschikking een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd. De uitvoering van natuurontwikkelingsprojecten in Zeeland wordt gecoördineerd door de Provinciale Werkgroep Natuurontwikkeling, waarvan het secretariaat berust bij de Provincie Zeeland. Deze werkgroep stelt voor alle natuurontwikkelingsgebieden een natuurontwikkelingsplan op, waarin het natuurdoel nader wordt gespecificeerd en waarin het benodigde inrichtingsniveau wordt aangegeven in de vorm van een inrichtingsschets. Bij natuurontwikkelingsprojecten wordt ook aandacht besteed aan het behoud van cultuurhistorische waarden. Het natuurontwikkelingsplan wordt vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Zeeland.

Agrarische beheersgebieden waarvoor de beheerspakketten 7, 8, 9 of 16 worden afgesloten komen eveneens in aanmerking voor inrichtingssubsidie. Het tijdvak van de inrichting is een jaar. De subsidie is begrensd op 95% van de kosten tot een maximum van 7.119,- euro per ha.

Ook gebieden waarvoor een beheerspakket voor landschapsbeheer wordt afgesloten komen in aanmerking voor inrichtingssubsidie. Het tijdvak van de inrichting is hierbij 1 jaar. De subsidie is begrensd op 95% van de kosten tot een maximum van 10.170,- euro per ha.

Aanvragen voor inrichtingssubsidie via SAN of SN worden standaard op doelmatigheid getoetst door de Dienst Landelijk Gebied.

Om verruigde bloemdijken effectief te kunnen herstellen tot soortenrijke dijken is een eenmalige opknapbeurt in sommige gevallen noodzakelijk. Daarbij kan de opslag van ruigte, dominante grassen en struiken worden verwijderd, waarna het terrein in beheer kan worden genomen. Een bruikbaar landelijk pakket voor omvormingsbeheer op bloemdijken ontbreekt. Daarom stelt de Provincie Zeeland subsidie beschikbaar voor het eenmalig opknappen van dijken met achterstallig onderhoud. De subsidie is alleen mogelijk voor dijken waarop een bloemdijkenpakket 18D (SN bloemdijkenpakket) of SAN (05 kruidenrijk weiland, 06 bont weiland of 12 bonte weiderand) is of wordt afgesloten. Zowel terreinbeheerders als particulieren en boeren kunnen van deze mogelijkheid gebruik maken. De aanvraag loopt via de Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Voor dit doel is 25.000 euro per jaar gereserveerd, overeenkomstig het provinciale dijkenactieplan.

3.5 Landschapsbeheer

De uiterlijke verschijningsvormen van de diverse natuurgebieden binnen de Zeeuwse EHS, zoals karrevelden, oudlandgebieden, moerassen, bossen en deltawateren, bepalen mede het aanzien van het Zeeuwse landschap. Landschapselementen, zoals knotbomen, veedrinkputten, heggen en laanbeplantingen voegen een extra dimensie toe, vooral in het cultuurlandschap. Binnen de EHS is het instrumentarium van de SN en de SAN van toepassing. Hiermee kunnen houtwallen, kleine bosjes, heggen, knotbomen, eendenkooien, drinkputten, rietkragen aangelegd en beheerd worden, met als oogmerk de historische landschapsstructuur te kunnen behouden of te herstellen.

Voor alle gebieden binnen de EHS, zowel bestaande natuur, nieuwe natuur als agrarische beheersgebieden, worden in totaal negen landschapspakketten opengesteld. Het betreft de landschapspakketten:

- 54 elzensingel
- 55 geriefhoutbosje
- 58 knotbomen
- 60 hoogstamboomgaard
- 61 eendenkooi
- 62 poel
- 63 rietzoom en klein rietperceel
- 64 raster
- 65 houtkade, houtwal, haag en singel.
- # bomenrij

Zie voor een beknopt overzicht van deze pakketten bijlagen 8. Voor een meer volledige beschrijving wordt verwezen naar de brochures van de Dienst Regelingen. Het pakket bomenrij wordt opengesteld in alle landgebieden van de EHS zodra dit beschikbaar komt.

Deze landschapspakketten worden ook opengesteld buiten de EHS binnen de Nationale Landschappen van Zeeland, te weten West-Zeeuws-Vlaanderen, Walcheren en Zak van Zuid-Beveland. De begrenzing van deze Nationale Landschappen is weergegeven op kaart 3, overeenkomstig het concept ontwerp IOP.

Buiten de EHS en de Nationale Landschappen wordt het behoud van de landschapselementen gestimuleerd door middel van de Verordening Onderhoud Landschapselementen. Deze is dus aanvullend aan de SAN en SN-pakketten voor landschapsbeheer. Verzoeken om advisering of om subsidie voor landschapsbeheer buiten de EHS kunnen worden ingediend bij de Stichting Landschapsbeheer Zeeland.

3.6 Recreatiebeheer

Natuurgebieden worden vaak door grote aantallen mensen bezocht. Daarom zijn extra inrichtingsmaatregelen nodig en is voorlichting gewenst. Volgens de Subsidieregeling Natuurbeheer 2000 hebben natuurgebieden met een recreatiedoelstelling de mogelijkheid voor recreatiesubsidie. Voorwaarde is wel dat deze gebieden zijn opengesteld op wegen en paden.

Kwetsbare natuurgebieden moeten worden ontzien. Vertrapping van zeldzame planten en verstoring van kwetsbare diersoorten moet worden voorkomen. Dit betekent dat openstelling van kwetsbare

gebieden nader moet worden overwogen en dat zo nodig moet worden overgegaan tot het geheel of gedeeltelijk afsluiten van het gebied. Deze ontheffing dient expliciet te worden aangevraagd en gemotiveerd bij de Dienst Regelingen en wordt verleend door of namens de minister van LNV.

Alle natuurgebieden binnen de Zeeuwse EHS die voldoen aan de normen voor ontsluiting en toegankelijkheid en waar een beheerspakket wordt afgesloten komen in aanmerking voor de recreatiesubsidie. Het recreatiepakket 85 wordt opengesteld voor alle natuurgebieden. Het pakket is beschreven in bijlage 7.

4 De natuurbeheerder

4.1 Uitgangspunten voor het natuurbeheer

Om de natuurdoelen van dit Natuurgebiedsplan te kunnen halen is een goed beheer van de natuurgebieden en agrarische beheersgebieden noodzakelijk. Dit natuurbeheer behelst niet alleen het bekende “maaïen of begrazen” van de gebieden maar ook het instandhouden van de vereiste milieucondities, het toezicht houden op het medegebruik van het gebied en het monitoren van de ontwikkeling van de flora en fauna van het gebied. De aard en intensiteit van het benodigde beheer kunnen van gebied tot gebied sterk verschillen. In grote natuurlijke eenheden (deltawateren, duinen, moerassen en bossen) moet de natuur zoveel mogelijk zijn gang kunnen gaan. Hier ligt de nadruk op het instandhouden van milieucondities (processen) en op het volgen van ontwikkelingen. In het cultuurlandschap (weidevogelgebieden, bloemdijken, akkers) is de natuur juist sterk afhankelijk van het structureel ingrijpen door de mens. Hier ligt de nadruk op het consequent beheren door middel van maaïen, beweiden en aangepast akkerbeheer.

Het natuurbeheer in Zeeland wordt uitgevoerd door de terreinbeherende organisaties, door agrariërs en door particuliere grondeigenaren. De terreinbeherende organisaties (het Staatsbosbeheer, de Vereniging Natuurmonumenten en de Stichting Het Zeeuwse Landschap) zijn vooral actief in het beheren van beschermde natuurgebieden (reservaten) en spelen een belangrijke rol bij het realiseren van de EHS. Veel nieuwe natuurgebieden die ten behoeve van natuur worden aangekocht en ingericht worden aan deze instanties overgedragen voor eindbeheer.

Agrariërs zijn vooral actief bij het beheren van natuur op landbouwgronden. Veel weidevogelgebieden, dijken en faunaranden worden door agrariërs beheerd. Daarnaast spelen agrariërs een belangrijke rol bij het inscharen van vee in natuurgebieden. De laatste jaren is de belangstelling voor natuurbeheer bij agrariërs sterk toegenomen. Dit Natuurgebiedsplan speelt hierop in door de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer te verruimen.

Sinds enkele jaren neemt ook de belangstelling voor natuurbeheer door particuliere grondeigenaren (particulier natuurbeheer) in Zeeland toe. De invoering van het Programma Beheer in 2000 bood hiertoe nieuwe mogelijkheden, waaronder beheerspakketten voor natuurgebieden en mogelijkheden voor vergoeding van de waardedaling van landbouwgrond of bos wanneer dat in natuurgebied wordt omgezet. De ervaringen met het particulier natuurbeheer in Zeeland zijn nog beperkt tot enkele voorbeeldgebieden. In dit Natuurgebiedsplan worden de mogelijkheden voor Particulier Natuurbeheer verruimd.

In het natuurbeleid van de Provincie Zeeland staat het resultaat voorop. Het is daarom belangrijk dat de beheerder deskundig is en dat deze de natuurdoelstellingen voor het betreffende gebied onderschrijft. Als een natuurdoel door middel van agrarisch natuurbeheer gehaald kan worden dan heeft dat de voorkeur boven het omvormen tot natuurgebied. Dus: “agrarisch beheer waar mogelijk, eindbeheer waar nodig”. Waar boeren het beheer met succes kunnen combineren met landbouwproductie is gekozen voor een begrenzing als agrarisch beheersgebied en kan aankoop achterwege blijven. Waar een specifiek natuurbeheer noodzakelijk is, komen de eindbeheerders in beeld. Dit zijn de uitgangspunten voor het natuurbeheer in Zeeland, zoals deze zijn uitgewerkt in de Nota veiligstelling natuurgebieden (Provincie Zeeland, 1990) en de Nota Agrarisch natuurbeheer (Provincie Zeeland, 1996). Er is geen aanleiding deze algemene principes voor het natuurbeheer in Zeeland te herzien. Wel worden de taken van de verschillende beheerders in dit nader afgebakend. Dit om het agrarisch natuurbeheer en het particulier natuurbeheer verder te kunnen stimuleren.

4.2 Organisaties voor het beheer van natuurgebieden

Door rijk en provincie zijn drie terreinbeherende organisaties formeel erkend: Staatsbosbeheer(SBB), Natuurmonumenten (NM) en de Provinciale Landschappen. Deze terreinbeherende organisaties leggen zich van oudsher specifiek toe op het beheren van met de grote, dynamische natuurgebieden, de kerngebieden van de EHS. Het betreft gebieden zonder landbouwfunctie. Hier is sprake van een scheiding van natuurfuncties en andere functies en worden specialistische eisen gesteld aan

milieucondities, milieutechniek en biodiversiteit. De geformuleerde natuurdoelen vereisen een specifiek beheer. De gebieden worden aangekocht en via vaak ingrijpende maatregelen natuurtechnisch ingericht op basis van een door GS vastgesteld, ambitieus natuurontwikkelingsplan. Gedeputeerde Staten hebben middels de "invloedssferenkaart" het werkingsgebied van de drie organisaties afgebakend. Deze werkgebieden zijn noodzakelijk om te kunnen komen tot een efficiënte bedrijfsvoering. De invloedssferenkaart blijft ongewijzigd.

4.3 Particulier beheer van natuurgebieden

Onder particulier natuurbeheer wordt hier verstaan het beheer van een natuurgebied door een particuliere persoon of organisatie, anders dan de erkende terreinbeherende organisatie (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Zeeuws Landschap).

Veel bestaande natuurgebieden van de Zeeuwse EHS zijn in particulier eigendom en worden beheerd door particuliere eigenaren. Dat geldt in het bijzonder voor landgoederen en bossen. Voor het beheer van deze particuliere natuurgebieden kan men een beroep doen op beheerssubsidie via de SN.

Ook voor Nieuwe natuurgebieden bestaan mogelijkheden voor particulier natuurbeheer. In de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) wordt particuliere eigenaren de mogelijkheid geboden om ook particulier eigendom om te zetten in natuurgebied en dit vervolgens zelf te gaan beheren. Hierbij wordt het gebied natuurtechnisch ingericht op basis van een door Gedeputeerde Staten vastgesteld ambitieus natuurontwikkelingsplan, conform het provinciale 10-puntenplan "Werk in Uitvoering" (2001). Tegelijkertijd wordt de bestemming van landbouw naar natuur onomkeerbaar gewijzigd. Hiervoor moet de gemeente het bestemmingsplan wijzigen. De hiermee gepaard gaande waardevermindering van de grond wordt met de zogenaamde subsidie functieverandering vergoed. De subsidie functieverandering maakt deel uit van de SN.

Particulier natuurbeheer via functiewijziging is een welkome aanvulling op het instrumentarium voor het natuurbeheer. Het biedt de mogelijkheid om natuurbeheer te realiseren in gebieden die normaliter niet voor aankoop in aanmerking komen. Ook hier geldt het principe: "particulier natuurbeheer waar mogelijk, eindbeheer door terreinbeherende organisaties waar nodig". Volgens de SN dienen Gedeputeerde Staten aan te geven waar binnen de EHS particulier beheer gewenst is om de natuurdoelstelling te realiseren. In het Natuurgebiedsplan 2001 zijn de criteria voor particulier natuurbeheer uitgewerkt. Particulier natuurbeheer is in beginsel in alle natuurgebieden mogelijk wanneer aan de volgende twee criteria wordt voldaan. Bij de beoordeling of particulier beheer wel of niet mogelijk is wordt op deze twee criteria getoetst. Wordt aan beide criteria voldaan, dan is particulier natuurbeheer een goede optie. Wordt niet aan beide criteria voldaan, dan rest verwerving en beheer door een terreinbeherende natuurorganisatie:

1. de aard van het natuurgebied

Er dient overeenstemming te zijn tussen de nagestreefde natuurdoelen en de specifieke deskundigheid en belangstelling van de beheerder. Dit betekent dat natuurdoelen die verbonden zijn met het cultuurlandschap, zich goed lenen voor particulier beheer. Te noemen zijn de droge gras- en hooilanden, de weidevogelgebieden en de particuliere landgoederen. De vaak grotere, meer complexe natuurgebieden, met het accent op natuurlijke processen en een integraal waterbeheer sluiten meer aan bij de doelstellingen van de terreinbeherende organisaties. Hieronder vallen alle grote, natuurlijke en halfnatuurlijke eenheden zoals weergegeven in bijlage 2 en kaart 4.

2. eenheid van het beheer

Het streefbeeld van veel grote natuurgebieden is gericht op een aaneengesloten, ongedeeld gebied. In natuurgebieden wordt gestreefd naar zoveel mogelijk ruimte voor natuurlijke processen. Bij de inrichting verdwijnen in veel gevallen de kavelsloten en het prikkeldraad en zullen de oorspronkelijke kavelgrenzen vaak onzichtbaar worden. De bodemopbouw en het watersysteem worden bepalend voor de nieuwe structuur. Er wordt gestreefd naar een integraal vegetatie- en faunabeheer, dikwijls door extensieve beweiding van het hele gebied. Bij dergelijke ontschotte natuurgebieden past alleen een ongedeeld eindbeheer.

Naast het streefbeeld van ongedeeld eindbeheer betekent één beheerder per gebied ook een grotere efficiency van het beheer. Werken in grotere beheerseenheden is kostenbesparend. Materialen, machines en menskracht kunnen efficiënt ingezet worden. Planning en monitoring blijven overzichtelijk

en er treedt geen onnodig verlies van tijd en energie op als gevolg van de noodzaak om voortdurend af te stemmen en te overleggen. Daarnaast worden ergernissen bij het nabuurschap zoveel mogelijk beperkt. Op grond van dit criterium is particulier natuurbeheer een goede optie bij een nieuw natuurgebied, dat in eigendom is bij één eigenaar. Deze situatie komt op diverse plaatsen voor, zowel in het landbouwgebied als ook bij de landgoederen (Manteling van Walcheren, Schuddebeurs, etc). Bij de laatste categorie is er sprake van een landschappelijke eenheid van bos, natuurgebied en landerijen en historische gebouwen. Het eigendom en beheer is meestal al generaties lang in handen van één familie. Het beleid van de overheid is er op gericht om deze situatie voort te zetten, waarbij particulier beheer de voorkeur verdient boven beheer door een terreinbeherende organisatie. Ook eventuele uitbreidingen van het landgoed middels natuurontwikkeling komen in aanmerking voor particulier beheer.

Eenheid van beheer kan ook bereikt worden bij een gedeeld eigendom, als de betrokken eigenaren/gebruikers van een zelfstandig, afgerond (nieuw) natuurgebied zich als toekomstige beheerders verenigen in een rechtspersoon (bijv. vereniging agrarisch natuurbeheer, milieucoöperatie, etc).

Tenslotte kan eenheid van beheer ook bereikt worden wanneer een particulier beheerder de doelstellingen van het grotere natuurgebied expliciet onderschrijft. Deze situatie komt voor in en rond natuurgebieden die in beheer zijn bij terreinbeherende organisaties met enclaves particuliere grond. Voorwaarde hierbij is dat de particuliere beheerder de doelstellingen van het grotere natuurgebied onderschrijft. In dergelijke gevallen zal de regie in het beheer bij de terreinbeherende organisatie liggen en neemt de particuliere eigenaar een afgewogen deel van het beheer voor zijn rekening. Deze laatste vorm is nieuw voor Zeeland.

Omslag van verwerving naar beheer

Het particulier natuurbeheer wordt van rijkswege krachtig gestimuleerd. In het beleidskader Omslag van verwerving naar beheer (Minister van LNV, 2004) worden de mogelijkheden voor particulier en agrarisch beheer verruimd opdat minder verwerving nodig is. Van de nog resterende taakstelling realisering EHS Nieuwe natuur wordt nog 60 % door verwerving en 40% door beheer gerealiseerd. De Provincies is gevraagd deze omslag te bewerkstelligen.

In dit Natuurgebiedsplan wordt er voor gekozen om het werkingsgebied van particulier natuurbeheer niet expliciet op een kaart aan te geven. Een aanduiding op kaart biedt weliswaar maximale duidelijkheid, maar heeft het gevaar van een starre alles-of-niets-aanpak. Hiervoor is de tijd nog niet rijp. Voor alle partijen is het nog zoeken naar de mogelijkheden van het particuliere beheer. Er lopen in Zeeland enkele experimenten, waarvan de voorbereiding de nodige inspanning en creativiteit blijkt te kosten. Voor veel particulieren, zowel boeren als ook landgoedeigenaren, is het nog wennen. Ook blijkt de nieuwe Subsidieregeling Natuurbeheer nog de nodige onvolkomenheden te kennen, wat de invoering van particulier beheer bepaald niet makkelijker maakt. In dit Natuurgebiedsplan wordt er dan ook bewust voor gekozen om in plaats van met een definitieve kaart vooralsnog te werken met bovengenoemde criteria en geen gebied met actieve beheerstrategie te begrenzen.

Het is de vraag of de landelijke taakstelling (40 % omslag) in Zeeland gehaald kan worden. Tot dusver is de belangstelling onder de particuliere eigenaren nog erg gering. De Provincie zal zich desondanks inzetten om het particulier beheer maximaal te stimuleren. Daarbij is van belang:

- een soepele toepassing van de criteria tot deelname; in overleg met de initiatienemer wordt individueel gezien hoe particulier beheer mogelijk kan worden gemaakt
- actieve voorlichting; de mogelijkheden worden via media, brochures en bijeenkomsten nader bekend gemaakt
- voorbeeldprojecten; de totstandkoming van nieuwe voorbeeldprojecten wordt actief bevorderd; de ervaringen van deze voorbeeldprojecten worden in de streek breed bekend gemaakt
- individuele begeleiding; belangstellenden worden individueel begeleid in het afwegingsproces
- de provincie biedt daarnaast de mogelijkheid tot het kosteloos laten opstellen van een ontwikkelingsschets voor het betreffende gebied.

4.4 Agrarisch natuurbeheer op landbouwgrond

Agrarisch natuurbeheer is natuurbeheer op landbouwgrond door boeren. Aankoop en functiewijziging zijn hier in principe niet aan de orde. Het beheer van natuur en landschap wordt geacht inpasbaar te zijn in de agrarische bedrijfsvoering en kan als zodanig onderdeel uitmaken van de verbreding van het agrarische product en de plattellandsvernieuwing. Vanaf begin jaren negentig hebben veel boeren een beheersovereenkomst afgesloten. Van de 3000 ha begrensd agrarisch beheersgebied in Zeeland heeft ongeveer 1500 ha een overeenkomst. Zeeland heeft tot nu toe voorop gelopen om naast de traditionele praktijk van weidevogel- en hooilandbeheer ook nieuwe vormen van agrarisch natuurbeheer te ontwikkelen, zoals het beheer van kreekranden, binnendijken en akkerranden. Ook in de toekomst zal zo veel mogelijk gestreefd worden naar uitbouw en verbreding van het agrarisch natuurbeheer. Daarbij wordt het eerder geformuleerde beleid van de Nota Agrarisch Natuurbeheer (Provincie Zeeland, 1996) en het 10-puntenplan "Werk in uitvoering" (Provincie Zeeland, 2000) voortgezet.

De agrariërs worden meer en meer de beheerders van het cultuurlandschap. Hier ligt het accent op de algemene natuur- en landschapswaarden en op soortspecifieke maatregelen voor bedreigde planten en dieren van het cultuurlandschap, zoals Patrijs, Veldleeuwerik, Steenuil, Kerkuil, Boomkikker, Koninginnepage en akkerplanten. Het landschapsbeheer is ook van belang voor het instandhouden van de leefbaarheid van het platteland en als trekker voor recreatieve ontwikkeling (recreatieroutes, minicampings).

Het agrarisch natuurbeheer in Zeeland heeft zich de laatste jaren duidelijk verbreed. In vrijwel alle regio's van Zeeland zijn inmiddels agrarische natuurverenigingen actief (zie hiervoor ook de adreslijst in bijlage 11). Deze vervullen een voortrekkersrol voor uitbreiding en verbreding van de beheersactiviteiten. Ook wordt steeds meer samengewerkt met andere organisaties zoals terreinbeheerders, waterschappen, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en gemeenten. Binnen de koepel van de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisaties (ZLTO) wordt het agrarisch natuurbeheer verder gestimuleerd. De ZLTO speelt onder andere een belangrijke rol bij de uitvoering van het Steunpunt Agrarisch Natuurbeheer. Sinds 2001 kunnen boeren hier terecht met vragen over de subsidieregelingen en over het praktische beheer.

Wat betreft het landschapsbeheer vervult de Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) een coördinerende rol, bijvoorbeeld bij het opstellen van bedrijfsnatuurplannen, bij het vrijwillige weidevogelbeheer en bij het beheer van kleine landschapselementen, zoals knotbomen, heggen en drinkpoelen. Voor deze laatste is het subsidiestelsel van de Verordening Onderhoud Landschapselementen (VOL) beschikbaar.

In dit Natuurgebiedsplan wordt op diverse punten ingespeeld op deze tendens tot intensivering en verbreding van het agrarisch natuurbeheer. De nieuwe begrenzing van de beheersgraslanden is erop gericht de mogelijkheden voor deelname te vergroten. De nieuwe begrenzing vindt plaats op basis van belangstelling bij de boeren zelf. De begrenzing van de beheersgebieden in Zeeland is daarmee veranderd van aanbod-gestuurd naar vraag-gestuurd. Dat is een principiële verandering ten opzichte van het vorige gebiedsplan. Daarnaast wordt in dit plan extra aandacht besteed aan het beheer van faunaranden en binnendijken. De mogelijkheden hiertoe worden verruimd via extra begrenzingen en door het openstellen van specifieke beheerspakketten. Daarmee zijn de randvoorwaarden geschapen voor een verdere toename van het agrarisch natuurbeheer in Zeeland.

De komende jaren kan het palet aan beheersvormen op cultuurgronden verder worden uitgebreid. Te denken valt hierbij aan agrarisch natuurbeheer voor waterbergingsgebieden, ganzenopvanggebieden, Nationale Landschappen, Natte As en landschappelijk netwerk. De mogelijkheden hiertoe zullen in het Natuurgebiedsplan worden opgenomen zodra het instrumentarium beschikbaar komt.

5 Uitvoering van dit Natuurgebiedsplan

5.1 Taakverdeling en communicatie bij de uitvoering van het natuurbeleid

5.1.1 Algemeen

De uitvoering van het natuurbeleid vereist een goede communicatie tussen overheid, organisaties en burgers. Het beleid heeft alleen kans van slagen als alle betrokkenen bereid zijn hun bijdrage te leveren. Daarom is het van groot belang dat de ontwikkeling en uitvoering van het natuurbeleid in samenspraak met deze organisaties plaatsvindt.

Ook naar de burgers van Zeeland toe is een goede communicatie over het natuurbeleid van groot belang. De vele natuurontwikkelingsprojecten en initiatieven voor herstel en verfraaiing van het landschap hebben een grote impact op de woon- en leefomgeving van de burgers in Zeeland. Soms zijn ingrijpende maatregelen nodig, zoals het kappen van bomen, het aanleggen van moeras of het beplanten van akkers. Hierbij geldt dat deze ingrepen alleen mogelijk zijn in nauwe samenspraak met betrokkenen. Door in een vroeg stadium te overleggen kunnen de bedoelingen worden uitgelegd en kan begrip worden gewekt. Daarbij kan bovendien ook rekening gehouden worden met de ideeën en wensen van omwonenden. Dat is belangrijk omdat de nieuwe natuurgebieden voor hen deel uitmaken van de dagelijkse leefomgeving.

Bij de uitvoering van het natuurbeleid zijn vier fasen te onderscheiden: de begrenzing, de verwerving, de inrichting en het beheer. Elke fase kent een specifieke inzet van betrokken organisaties en burgers, een eigen planning en communicatie. Hieronder worden de taakverdeling en communicatie op hoofdlijnen beschreven.

Hoofdrolspeleers bij de uitvoering van het natuurbeleid zijn de Provincie Zeeland, de Dienst Landelijk Gebied (en landinrichtingscommissies), de gemeenten, de terreinbeherende organisaties en particuliere beheerders, de agrarische natuurbeheerders en de Dienst Regelingen. De **provincie** begrenst de natuurgebieden en beheersgebieden, werkt de natuurdoelen uit in regiovisie/natuurontwikkelingsplan, programmeert de landinrichting en bijbehorende budgetten (ILG), zorgt voor aanvullende budgetten en regisseert en stimuleert de vermaatschappelijking van het natuurbeleid. Ook stelt de provincie mogelijke beheerspakketten vast en stimuleert actief het agrarisch en articulier natuurbeheer.

De **landinrichtingscommissie/Dienst Landelijk Gebied** (waarin o.a. vertegenwoordigd de natuurbescherming, de landbouw, de recreatie en het waterschap) zorgt voor de grondverwerving, de inrichting van nieuwe natuurgebieden en de communicatie met de omgeving.

De **gemeente** zorgt voor de planologische inpassing van gerealiseerde natuurgebieden en vertegenwoordigt als direct betrokken overheid tijdens het hele proces met name ook de belangen van de lokale bevolking

De **terreinbeherende organisaties** en **particuliere natuurbeheerders** nemen de gebieden in ontvangst en verzorgen het eindbeheer. Waar provincie en DLG slechts tijdelijk actief zijn, zijn de beheerders blijvend verantwoordelijk voor het beheer en recreatief medegebruik en voor de contacten met de omwonenden (goed nabuurschap).

De **agrarische natuurbeheerders** verzorgen het beheer van de begrensde beheersgebieden. Zij zijn verantwoordelijk voor het behoud van de natuurwaarden van het landelijke gebied zoals akker- en weidevogels, bloemdijken en faunaranden.

De **Dienst Regelingen** is het centrale loket voor behandeling van subsidieaanvragen. Deze draagt zorg voor een vlotte en correcte afhandeling van aanvragen en beoordelingen en informeert de belangstellende naar de mogelijkheden van de subsidieregelingen.

Elke partij is eerst verantwoordelijk voor zijn primaire taken, inclusief de daarbij horende communicatie. In de praktijk zullen veel activiteiten gezamenlijk worden ondernomen en is een intensieve samenwerking vereist. Op deze wijze is een goede onderlinge afstemming gewaarborgd.

5.1.2 Begrenzing

Gedeputeerde Staten stellen via het Natuurgebiedsplan de begrenzing van de natuurgebieden en beheersgebieden vast. Dit gebeurt op basis van een uitgebreide procedure met informeel vooroverleg, voorlichting aan doelgroepen, een formele inspraakprocedure en ter visielegging, advisering door de PCGR en een AWB-procedure bij vaststelling. Voortouw ligt bij de provincie, waarbij naar DLG en beheerders informeel en formeel teruggekoppeld wordt. Bij de begrenzing stellen GS ook de bijbehorende natuurdoelen en beheerspakketten formeel vast in het Natuurgebiedsplan. De communicatie rond het Natuurgebiedsplan wordt door de provincie verzorgd via publicaties, ter visielegging en diverse openbare bijeenkomsten.

Aan de totstandkoming van dit Natuurgebiedsplan is een uitgebreide voorbereidingsronde voorafgegaan. Tijdens deze voorbereidingen is onder andere de belangstelling onder boeren geregistreerd voor agrarisch natuurbeheer op percelen die nog niet als zodanig zijn begrensd. Ook zijn de nieuwe voornemens in dit Natuurgebiedsplan vooraf besproken met de organisaties die betrokken zijn bij het beheer van het landelijke gebied. Hun aanbevelingen vormen een bouwsteen voor dit plan.

Het ontwerp Natuurgebiedsplan is op 8 juni 2005 door Gedeputeerde Staten van Zeeland vastgesteld voor inspraak en advies. Van 27 juni tot en met 1 augustus stond het gebiedsplan open voor inspraakreacties. Daarbij is het plan breed bekend gemaakt via dag- en weekbladen en artikelen in onder andere Nieuwe Oogst en zijn twee informatie-avonden georganiseerd. De inspraakreacties zijn verwerkt in een antwoordnota die, samen met het ontwerp-gebiedsplan ter advisering is aangeboden aan de Provinciale Commissie voor de Groene Ruimte (PCGR). Naar aanleiding hiervan is het gebiedsplan herzien en op 27 september door GS vastgesteld.

Het Natuurgebiedsplan is direct na de vaststelling in werking getreden. Dat betekent dat men het plan kan gebruiken voor het subsidieaanvragen met ingang van het jaar 2006.

Het Natuurgebiedsplan is te bestellen bij het provinciaal informatiecentrum, Postbus 6001 4330 LA Middelburg, tel. 0118-631400, infocentrum@zeeland.nl.

Voor vragen over de begrenzing van natuurgebieden en agrarische beheersgebieden, voor vragen over de vastgestelde natuurdoeltypen en beheerspakketten en voor vragen over particulier natuurbeheer kan men contact opnemen met de Directie RMW van de Provincie Zeeland 0118-631730.

5.1.3 Verwerving en particulier beheer

Gebieden die in dit Natuurgebiedsplan zijn aangeduid als nieuwe natuur of als bestaande natuur met aankooptitel komen in aanmerking voor aankoop. Op basis van kaart 1 kunnen grondeigenaren en Dienst Landelijk Gebied vaststellen welke terreinen voor natuur kunnen worden aangekocht of verkocht. De Dienst Landelijk Gebied heeft als taak om begrensde gebieden aan te kopen wanneer deze beschikbaar komen.

Particulier natuurbeheer is in beginsel mogelijk in alle natuurgebieden mits de natuurdoelen worden gerealiseerd en er sprake is van eenheid van beheer. De beste mogelijkheden zijn aanwezig in cultuurlandschappen (weidegebieden) en bij ongedeelde eigendom (landgoederen). Aan de hand van de begrenzingenkaart (bijlage 1) en de natuurdoelenkaart (GEOWEB) kan men nagaan of particulier beheer mogelijk is. Deze informatie is belangrijk bij het aanvragen van o.a. subsidie functieverandering bij de Dienst Regelingen.

5.1.4 Inrichting

Algemeen

Gebieden met de aanduiding Nieuwe natuur op kaart 1 komen in aanmerking voor inrichtingssubsidie. Aan de hand van het natuurdoeltype is bovendien vastgelegd welke vormen van inrichting

noodzakelijk zijn. Deze informatie is nodig voor het kunnen aanvragen van inrichtingssubsidie bij de Dienst Regelingen. De nieuwe natuurgebieden worden ingericht ten behoeve van natuur zodra voldoende oppervlakte beschikbaar is.

Voor elk nieuw natuurgebied wordt een natuurontwikkelingsplan opgesteld. Het voortouw ligt bij de provincie. Deze werkt nauw samen met de andere betrokkenen via de provinciale werkgroep natuurontwikkeling. Hierin zijn vertegenwoordigd de provincie, Dienst Landelijk Gebied, de drie terreinbeherende organisaties, de waterschappen, de provinciaal archeoloog en als agendalid de afdeling recreatie van de provincie en Rijkswaterstaat. Tijdens het opstellen van het plan wordt door de provincie frequent overleg gevoerd met Dienst Landelijk Gebied (veelal toekomstig uitvoerder) en de natuurbeheerders (soms uitvoerder, bijna altijd eindbeheerder) over uitvoerings- en beheersaspecten, kosten, financiering, recreatief medegebruik, watertoets, programmering en planning, etc.

Bij het opstellen van natuurontwikkelingsplannen hoort stevast ook het overleg met de desbetreffende natuurverenigingen en voorlichting in de streek. Hierbij wordt ook de gemeente betrokken. Dit biedt de direct omwonenden de gelegenheid om op basis van informatie zelf te komen met ideeën en suggesties voor de nieuwe natuur, die in de toekomst immers hun eigen omgeving wordt. Als trekker is de provincie ook eerste verantwoordelijk voor de communicatie rond het opstellen van het natuurontwikkelingsplan. De opmerkingen vanuit de streek worden verwerkt in een concept-natuurontwikkelingsplan, dat ter advisering wordt aangeboden aan de Provinciale Commissie voor de Groene Ruimte (PCGR). Na verwerking van het PCGR-advies stellen GS het natuurontwikkelingsplan formeel vast als uitwerking van het Natuurgebiedsplan. Vervolgens dient het vastgestelde plan als opdracht aan de uitvoerende organisaties (Dienst Landelijk Gebied/natuurbeheerder/particulier), die belast zijn met de daadwerkelijk inrichting.

Bij particulier natuurbeheer ligt het voortouw bij de inrichting bij de particuliere eigenaar. Deze kan voor advisering een beroep doen op de Provincie Zeeland (begrenzing, natuurdoelen), de Dienst Regelingen (subsidievoorwaarden) en gespecialiseerde organisaties zoals de Stichting Beheer Natuur en Landschap en Stichting Landschapsbeheer Zeeland. De eigenaar overlegt met de provincie en Dienst Landelijk Gebied bij het uitwerken van natuurdoelen en maatregelen voor het desbetreffende gebied. Desgewenst kan de provincie, als nadere uitwerking van het Natuurgebiedsplan, een inrichtingsschets opstellen. De particuliere natuurbeheerder is ook verantwoordelijk voor afspraken met de betrokken organisaties en voorlichting in de streek.

Inrichting binnen landinrichtingsprojecten

Binnen landinrichting is de landinrichting/gebiedscommissie in opdracht van GS verantwoordelijk voor de inrichting van de nieuwe natuur op basis van het door GS vastgestelde natuurontwikkelingsplan. Materieel is daarbij Dienst Landelijk Gebied (DLG) de uitvoerende instantie.

Door DLG wordt het natuurontwikkelingsplan uitgewerkt in bestekken en vervolgens daadwerkelijk uitgevoerd. DLG is hierbij eerst verantwoordelijke. Tijdens de voorbereiding en de uitvoering wordt door DLG frequent overleg gevoerd met de provincie (als begrenzer en opsteller van het natuurontwikkelingsplan, programmeur van UC/ILG, financier extra middelen) en de toekomstige natuurbeheerder (als toekomstige eindbeheerder en "gasheer" van het publiek).

Door de commissie/DLG wordt voor, tijdens en na afloop van de uitvoering gecommuniceerd met de streek over de natuurinrichting. Hierbij is DLG trekker en verleent de provincie een inhoudelijke inbreng vanuit het natuurontwikkelingsplan. Met de gemeente wordt goed teruggekoppeld.

In de praktijk wordt voorlichting over het natuurontwikkelingsplan en de daarop volgende uitvoering regelmatig gecombineerd. De commissie/DLG is dan trekker, de provincie levert inhoudelijke inbreng over het natuurontwikkelingsplan.

Inrichting buiten landinrichtingsprojecten

Buiten landinrichting geldt een andere taakverdeling tussen DLG en eindbeheerder. Waar Staatsbosbeheer eindbeheerder wordt is DLG trekker van de uitvoering en wordt de werkwijze van de landinrichting (zie hierboven) gevolgd, echter zonder landinrichtingscommissie. Waar Natuurmonumenten of het Zeeuwse Landschap eindbeheerder worden of wanneer sprake is van

particulier beheer geldt de aanpak van het Programma Beheer. Hierbij zijn de toekomstige beheerders zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van het natuurontwikkelingsplan op basis van de aanvraag Subsidieregeling Natuur (SN), die zij moeten indienen bij de Dienst Regelingen van LNV. De beheerder dient zelf het natuurontwikkelingsplan in een bestek uit te werken en uit te voeren. Ook zorgt de beheerder zelf voor de communicatie naar de streek. Bij de uitvoering wordt frequent overleg gevoerd met de provincie, opsteller van het natuurontwikkelingsplan en vaak ook cofinancier. Als er sprake is van een koppeling met Natuurcompensatie Westerschelde (NCW) wordt door de natuurbeheerder ook DLG bij de uitvoering betrokken. De natuurbeheerder is tijdens de uitvoering eerst verantwoordelijk voor de communicatie en betreft daarbij de provincie (vanuit natuurontwikkeling) en eventueel DLG (via NCW).

5.1.5 Natuurbeheer

Algemeen

Alle natuurgebieden en agrarische beheersgebieden hebben natuurbeheer nodig. Dit beheer wordt, naargelang de status en categorie natuurgebied, uitgevoerd door terreinbeherende organisaties, particuliere grondeigenaren en/of agrariërs. De noodzakelijke beheersmaatregelen worden vastgelegd in natuurdoelen en beheerspakketten. De beheerder is verantwoordelijk voor de hierin gestelde eisen. In dit Natuurgebiedsplan wordt aangegeven welke beheerspakketten uit de SN en SAN per gebied zijn opengesteld. De terreinbeherende organisaties, particuliere natuurbeheerders hebben deze informatie nodig bij het aanvragen van een beheerspakket bij de Dienst Regelingen.

Overeenkomsten SAN en SN kunnen worden aangevraagd bij de Dienst Regelingen (voorheen LASER), Postbus 965, 6040 AZ Roermond. Voor informatie kan men bellen met 0800-2233322.

Voor het aanvragen van overeenkomsten dient een aanvraagformulier te worden ingediend. Dit formulier is te bestellen bij de Dienst Regelingen of te downloaden van de website van het ministerie van LNV www.minlnv.nl

Voor het aanvragen van overeenkomsten worden elk jaar een of meer inschrijvingsperiodes opengesteld. De precieze datums van openen en sluiten van de inschrijvingsperiodes zijn te verkrijgen bij de Dienst Regelingen of de website van het ministerie van LNV.

Bij het invullen van de aanvraagformulieren zijn naast persoonsgegevens en gegevens over het betreffende gebied ook diverse gegevens uit het Natuurgebiedsplan vereist.

Voor algemene informatie over de subsidieregelingen kan men contact opnemen met de Dienst Regelingen van het Ministerie van LNV in Roermond.

In bijlage 11 is een gedetailleerde lijst opgenomen met adressen, telefoonnummers en websites van de organisaties die betrokken zijn bij het beheer van het landelijk gebied in Zeeland.

Beheer van natuurgebieden

Voor het beheer van natuurgebieden kan men gebruik maken van de mogelijkheden van de Subsidieregeling Natuurbeheer. Bij het beheer van natuurgebieden horen ook nevenactiviteiten zoals communicatie en voorlichting, recreatief medegebruik (panelen, brochures, excursies, streekactiviteiten, etc), overleg met de gemeente is noodzakelijk om te zorgen voor een goede afstemming van vraag uit de bevolking en aanbod vanuit de beheerders. Provincie en DLG hebben daarbij geen directe rol. Wel kunnen de hoofdrolspelers (provincie, DLG, natuurbeheerders en gemeente) activiteiten faciliteren en het beleid evalueren. Voor algemene informatie over de mogelijkheden van particulier natuurbeheer kan men contact opnemen met de Stichting Beheer natuur en Leefomgeving in Wijk bij Duurstede.

Agrarisch natuurbeheer

Agrarisch natuurbeheer is mogelijk in gebieden die als agrarisch beheersgebied zijn begrensd. In dit Natuurgebiedsplan worden naast de begrenzing ook de natuurdoelen en opengestelde beheerspakketten voor de beheersgebieden beschreven. Deze informatie is nodig voor het kunnen aanvragen van een beheersovereenkomst bij de Dienst Regelingen.

Voor het beheer van agrarische beheersgebieden kan men gebruik maken van de mogelijkheden van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer.

De Provincie Zeeland ondersteunt het agrarisch natuurbeheer actief via voorlichting, advisering en specifieke subsidiemogelijkheden. Daarbij is een belangrijke rol weggelegd voor agrarische natuurverenigingen (regio-functie) en de ZLTO als provinciale koepel. Deze laatste biedt de mogelijkheid voor advies over agrarisch natuurbeheer via het Steunpunt Agrarisch Natuurbeheer en door het ontwikkelen van nieuwe initiatieven. Ook Stichting Landschapsbeheer Zeeland adviseert over de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer.

Voor algemene informatie over de mogelijkheden van agrarisch natuurbeheer in Zeeland kan men contact opnemen met het Steunpunt Agrarisch Natuurbeheer bij de ZLTO in Goes. Door dit steunpunt worden najaar 2005 diverse voorlichtingsactiviteiten georganiseerd die gericht zijn op het bevorderen van het beheer. Daarbij gaat de aandacht met name uit naar een juiste keuze en aanvraag van beheerspakketten en naar een juiste planning van beheersactiviteiten. Het telefoonnummer van het steunpunt is 0900-2359586.

Informatie voor professionalisering van natuurbeheer en organisatie van agrarische natuurverenigingen is te vinden op www.natuurwerkplaats.nl (ondersteund door Natuurlijk Platteland Nederland, Landschapsbeheer Nederland en Centrum voor Landbouw en Milieu)

5.1.6 Landschapsbeheer

Landschapsbeheer is mogelijk in alle begrensde natuurgebieden en beheersgebieden op kaart 1 en daarbuiten alleen in de Nationale Landschappen (kaart 3). Daarbinnen kunnen uiteenlopende typen landschapselementen worden aangelegd en beheerd, zoals weergegeven in bijlage 8. De landschappakketten kunnen worden aangevraagd bij de Dienst Regelingen. Over de mogelijkheden voor landschapsbeheer binnen de EHS kan men informatie inwinnen bij het Steunpunt Agrarisch Natuurbeheer en bij de Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Buiten de EHS en Nationale Landschappen kan men beheersovereenkomst voor landschapsbeheer afsluiten via de Verordening Onderhoud Landschapselementen (VOL). De aanvraag loopt via Stichting Landschapsbeheer Zeeland.

5.1.7 Monitoring en evaluatie

De verwerving van nieuwe natuurgebieden wordt geregistreerd door de Dienst Landelijk Gebied. Aan de hand van deze registratie kan worden vastgesteld in welke mate de provinciale taakstelling wordt gehaald. De inrichting en het beheer van de EHS wordt geregistreerd door de Dienst Regelingen. Uit deze registratie kan worden afgeleid voor welke gebieden inrichtingsmaatregelen zijn getroffen en welke beheerspakketten van kracht zijn. Aan de hand van deze registratie kan worden vastgesteld in welke mate de taakstelling voor beheer wordt gehaald.

De daadwerkelijke uitvoering van inrichtingswerken en beheersmaatregelen wordt steekproefsgewijs gecontroleerd door de Dienst Landelijk Gebied. Aan de hand van deze steekproeven kan worden vastgesteld in welke mate de beheersvoorschriften worden opgevolgd.

De natuurbeheerders hebben, naargelang de pakketvoorwaarden, tot taak om de resultaten van het beheer te monitoren en daarover te rapporteren aan de Dienst Regelingen. Aan de hand van de rapportages kan worden vastgesteld in welke mate de beoogde resultaten worden behaald.

De rapportages aan de Dienst Regelingen zijn, vanwege het persoonlijke karakter, niet openbaar. De rapportages worden door de Dienst Regelingen wel beschikbaar gesteld aan provincies ten behoeve van de beleidsevaluatie.

De provincie Zeeland kan ad hoc projecten uitvoeren om het EHS beleid te evalueren. Voorbeeld is het project akkerranden à la carte waarin aan de hand van experimenten en via monitoring de effectiviteit van huidige en nieuwe beheerspakketten is getest. Bovengenoemde registraties en rapportages spelen een belangrijke rol bij de herziening van het Natuurgebiedsplan.

5.2 Toepassingen voor landbouw, recreatie en waterbeheer

Dit Natuurgebiedsplan heeft ook belangrijke toepassingen bij ontwikkelingen in het landelijke gebied, in het bijzonder voor landbouw, recreatie en waterbeheer.

Landbouw

Agrarisch natuurbeheer biedt mogelijkheden voor verbreding van het landbouwbedrijf. Het natuurbeheer is een aanvulling op de traditionele werkzaamheden. De directe inkomsten uit de beheerspakketten kunnen in bepaalde gevallen aanzienlijk zijn en bieden zekerheid gedurende de zesjarige beheersperiode.

Naast de directe inkomsten uit de beheerspakketten kan het natuurbeheer ook een belangrijke spin-off hebben naar andere neventakken zoals mini-camping, verkoop van landbouwproducten aan de boerderij, of combinaties mogelijk maken met andere beheerstaken in het landelijke gebied (groen-blauwe diensten). Ook kan het natuurbeheer een rol spelen bij het verkrijgen van certificering (Zeeuwse vlegel e.d.). Door middel van agrarisch natuurbeheer kan bovendien geanticipeerd worden op Europese regelgeving waarbij 'groene' eisen gesteld worden aan landbouwsubsidie.

Of agrarisch natuurbeheer een interessante optie is dient per bedrijf te worden gezien. Daarbij spelen zaken als begrenzing van beheersgebied, terreingesteldheid, de belangstelling van de agrariër en de aard van het bedrijf, een belangrijke rol.

Recreatie

De vele maatregelen voor behoud en herstel van natuur en landschap in dit Natuurgebiedsplan leveren een belangrijke bijdrage aan het recreatief product van Zeeland. De natuurterreinen, beheersgebieden en landschapselementen hebben naast de primaire natuurdoelstelling ook een duidelijke recreatieve doelstelling. Naarmate de EHS in Zeeland gestalte krijgt kunnen we constateren dat de recreant in toenemende mate gebruik maakt van de nieuwe mogelijkheden en dat de natuurgerichte recreatie in Zeeland groeit.

In de bestaande natuurgebieden wordt vanouds veel aandacht besteed aan natuurgerichte recreatie. Zoals in par. 1.3 al is vermeld zijn de meeste natuurgebieden opengesteld op wegen en paden en zijn voorzieningen en informatie aanwezig. De toegankelijkheid voor minder validen wordt vergroot door het treffen van specifieke maatregelen.

In nieuwe natuurgebieden vormt de recreatieve inrichting een standaard onderdeel van het natuurontwikkelingsplan. Dit betekent dat wandelpaden, uitkijkpunten en informatievoorzieningen worden meegenomen in de inrichting van deze gebieden.

In het cultuurlandschap bieden de dijken, kreken, agrarische beheersgebieden en landschapselementen interessante aanknopingspunten voor natuurgerichte recreatie. Fraaie voorbeelden zijn het waardevol cultuurlandschap Zak van Zuid-Beveland, het Goese hekkenproject en rond het Nationaal park Oosterschelde, waar is geïnvesteerd in attracties, voorzieningen en routenetwerken en waar de recreant thans dankbaar gebruik van maakt.

De provincie wil de verdere ontwikkeling van dergelijke landschappelijke netwerken sterk stimuleren. Dit is een belangrijk actiepunt in het Integraal Omgevingsplan (in voorbereiding). Het landschappelijk netwerk moet een belangrijke drager worden voor de verbrede landbouw en voor verdere activiteiten in het landelijke gebied. Daarbij komt het erop aan kwaliteiten van het landelijke gebied, zoals natuur en cultuurhistorie, te ontsluiten voor wandelaar en fietser door middel van paden. De EHS met zijn natuurgebieden, beheersgebieden en landschapselementen biedt als het ware de blauwdruk voor dit landschappelijk netwerk. Het ontbreekt echter met name in het landelijke gebied aan routestructuren. Het ligt voor de hand om deze te combineren met de EHS. Landelijk wordt hard gewerkt aan beleidsinstrumenten (subsidieregelingen) om routes door het landelijk gebied te kunnen ontwikkelen. Zodra dit instrumentarium beschikbaar komt zal dit ook in Zeeland worden ingezet. In de tussentijd zal de provincie bijdragen aan proefprojecten gericht op de realisering van een landschappelijk netwerk.

Waterbeheer

Natuurgebieden kunnen een belangrijke rol spelen bij het bestrijden van wateroverlast in tijden van extreme neerslag. Waterberging (het actief binnenlaten van polderwater in geïsoleerde natuurgebieden) is vanwege de overwegend slechte waterkwaliteit vaak niet mogelijk. Waterretentie (het vasthouden van eigen water in natuurgebieden) is echter op ruime schaal mogelijk en wordt inmiddels al in praktijk gebracht.

In 2006 zal in dit verband de begrenzing van ecologische verbindingzones worden herzien en zal de Natte As worden begrensd. Daarbij zal de wateropgave Waterbeheer 21^e eeuw tot bestrijden van de wateroverlast concreet worden ingevuld. In dit Natuurgebiedsplan zijn tot dusver slechts enkele pilotgebieden van de Natte As begrensd, te weten delen van de Prins Hendrikpolder en de Willemspolder op St Philipsland en een deel van de Robben Moreelpolder onder Sluis.

Bijlage 1 Lijst met de natuurdoeltypen van Zeeland

De lijst toont de natuurdoeltypen die aan de natuurgebieden en agrarische beheersgebieden zijn toegekend. Via de provinciale website kan men, door middel van het programma GEOWEB uitzoeken welk natuurdoeltype bij een bepaald gebied hoort. De werking van GEOWEB wordt toegelicht in bijlage 11. De natuurdoeltypen zelf worden beschreven in het Handboek Natuurdoeltypen (Bal et al., 2001).

Natuurdoeltypen Zeeland 2005

<i>hoofdgroep</i>	<i>code</i>	<i>doeltype 2001</i>
Nagenoeg natuurlijk	1.06	Open zee
Begeleid natuurlijk	2.08	Zoet klei-oermoeras
	2.09	Brak klei-oermoeras
	2.11	Kleiboslandschap
	2.12	Begeleid-natuurlijk duinlandschap
	2.13	Oeverlandschap van afgesloten zeearmen
	2.14	Zoete afgesloten zeearm
	2.15	Zoute afgesloten zeearm
	2.16	Begeleid-natuurlijk estuarium
	2.17	Begeleid-natuurlijk zout getijdenlandschap
Halfnatuurlijk	3.13	Brak stilstaand water
	3.14	Gebufferde poel en wiel
	3.15	Gebufferde sloot
	3.20	Duinplas (toegevoegd)
	3.22	Zwakgebufferd ven
	3.24	Moeras
	3.25	Natte strooiselruigte
	3.26	Natte duinvallei
	3.28	Veenmosrietland
	3.29	Nat schraalgrasland
	3.31	Dotterbloemgrasland van veen en klei
	3.32	Nat, matig voedselrijk grasland
	3.33	Droog schraalgrasland van de hogere gronden
	3.34	Droog kalkarm duingrasland
	3.35	Droog kalkrijk duingrasland
	3.38	Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied
	3.39	Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied
	3.40	Kwelder, slufte en groen strand
	3.41	Binnendijks zilt grasland
	3.43	Natte duinheide (toegevoegd)
	3.46	Droge duinheide (toegevoegd)
	3.47	Zandverstuiving
	3.48	Strand en stuivend duin
	3.50	Akker van basenrijke grond (toegevoegd)
	3.52	Zoom, mantel en droog struweel van de hogere gronden
	3.53	Zoom, mantel en droog struweel van het rivieren- en zeekleigebied
	3.54	Zoom, mantel en droog struweel van de duinen
	3.55	Wilgenstruweel
	3.57	Elzen-essenhakhout en -middenbos
	3.60	Park-stinzenbos
	3.62	Laagveenbos (toegevoegd)
	3.64	Bos van arme zandgronden
	3.66	Bos van voedselrijke, vochtige gronden
	3.67	Bos van bron en beek
Multifunctioneel	4(3.38)	Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied
	4(3.39)	Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied
	4(3.64)	Bos van arme zandgronden
	4(3.66)	Bos van voedselrijke, vochtige gronden

Bijlage 2 Lijst met de grote natuurlijke en grote halfnatuurlijke natuurgebieden

Onderstaande lijst is een overzicht van de grote natuurlijke en grote halfnatuurlijke natuurgebieden van Zeeland. Het betreft natuurgebieden waar het accent ligt op natuurlijke processen en integraal natuurbeheer. De gebieden zijn ook weergegeven op kaart 4.

Grote natuurlijke eenheden met oppervlakte (ha)

Groot Eiland	416,0	Braakman-noord	520,0
Zuidkust Schouwen	417,3	Veerse Meer	2971,4
Kop van Schouwen	2246,6	Grevelingen	6521,9
Manteling van Walcheren	651,7	Oosterschelde	35198,0
Krammer-Volkerak	2626,2	Westerschelde	31306,9
Markiezaatsmeer	586,6	Noordzee	37823,1

Grote halfnatuurlijke eenheden met oppervlakte (ha)

Moermond	48,9		
Duinzoom Schouwen	157,1		
Koudekerksche inlaag	64,3	Bruintjeskreek	38,3
Karrevelden Zierikzee	549,3	Pluimpot	22,3
Dijkwater	162,5	Hogerwaardpolder	129,0
Krekengebied Ouwerkerk	146,4	Boone polder	87,7
De Maire	131,0	Deesche watergang	44,7
Rammegors	153,3	Kreek Heerenpolder	55,0
Van Haftenpolder	65,2	Axelsche kreek	51,4
Karrevelden Schakerloo	68,3	Leopoldpolder	62,8
Karrevelden Scherpenisse	192,9	Baarzandse kreek	59,2
Vroongronden Westkapelle	159,2	Inlaag Hoofdplaat	119,5
Kaapduinen	199,5	Plaskreek	77,5
Weidegebied St Laurens	202,8	Braakman zuid	257,5
Weidegebied Veere	63,7	Canisvliet	139,4
Rammekenshoek	290,1	Axelsche kreek	104,6
Duinzoom Westhove	122,7	Linies Axel	74,1
Duinzoom Oranjezon	108,2	Dries Arendskreek	23,2
Wester-Schenge	83,8	Boschkreek	61,4
Ooster-Schenge	183,7	Otheense kreek	183,5
Weidegebied Sinoutskerke	157,0	De Grote Putting	291,5
Zwake	174,2	De Vliet	29,2
Heggengebied Nisse	120,1	St Jansteenpolder	102,9
Kapelsche Moer	164,6	Kriekesputten	130,8
Yerseke Moer	409,5	De Clinge	110,6
Het Zwin	78,0	Zestig Voet	48,3
Verdronken Zwarte Polder	94,1	Vlaamsche Kreek	28,6
Strijdersgat	116,5	Papeschor	69,3
De Blikken	75,1	Wallengebied Aardenburg	67,8
Groote Gat Oostburg	91,7	Schelphoek	48,5
Passageule	520,2	Karnemelkpolder	66,4
Aardenburgse havenpolder	98,6	Schuddebeurs	45,8
		Ooster-Nieuwlandpolder	36,2

Bijlage 3 Beheerspakketten voor natuurgebieden in Zeeland (SN)

SN-pakketten

01	Plas en ven
02	Moeras
04	(Half)natuurlijk grasland
05	Heide
06	Struweel
08	Akker
09	Bos
10A	Natuurlijke eenheid onbegraasd
10B	Natuurlijke eenheid begraasd
11A	Soortenrijke plas zoet
11B	Soortenrijke plas brak
12	Soortenrijk ven
15	Overjarig rietland
16	Veenmosrietland
17	Nat soortenrijk grasland
18	Droog soortenrijk grasland
18B	Bloemdijk
19	Soortenrijk stuifzand
23	Soortenrijk weidevogelgrasland
24	Zeer soortenrijk weidevogelgrasland
25	Wintergastenweide
26	Bos met te verhogen natuurwaarde
27	Bos met verhoogde natuurwaarde
28	Natuurbos
29	Hakhout

P.m. de volledige tekst wordt opgenomen zodra deze beschikbaar is.

Bijlage 4 Beheerspakketten voor agrarische beheersgebieden (SAN) in Zeeland

SAN-pakketten

01	Ontwikkeling kruidenrijk grasland
02	Instandhouding kruidenrijk grasland
03	Bont hooiland
04	Bonte hooiweide
05	Kruidenrijk weiland
06	Bont weiland
07	Bonte weiderand
08	Bonte hooirand
09	Kruidenrijke zomen
10	Landschappelijk waardevol grasland
11	Weidevogelgrasland met rustperiode 1 april - 1 juni
12	Weidevogelgrasland met rustperiode 1 april - 8 juni
13	Weidevogelgrasland met rustperiode 1 april - 15 juni
14	Weidevogelgrasland met rustperiode 1 april - 22 juni
16	Plas-dras voor broedende en trekkende weidevogels
23	Faunarand

P.M. de volledige tekst wordt opgenomen zodra deze beschikbaar is.

Bijlage 5 Provinciale pluspakketten voor faunaranden

De provinciale pluspakketten voor faunaranden zijn een aanvulling op het landelijke beheerspakket faunaranden. Ze kunnen alleen worden aangevraagd door agrarische natuurverenigingen.

1. Zeeuws Patrijzenpakket

- Basispakket: - SAN beheerspakket 23 faunarand
- Aanvullende maatregelen:
- de eenheid wordt beheerd in drie aangrenzende parallelle stroken.
 - strook 1 beslaat 50 % van de rand, de stroken 2 en 3 elk 25 %.
 - strook 1 is ruig grasland en wordt extensief beheerd
 - strook 2 is laag grasland en wordt jaarlijks gemaaid met gebruik van wildredder in de periode 1 augustus – 15 september, het maaisel wordt afgevoerd.
 - strook 3 is een kruidenstrook. Deze wordt jaarlijks in de periode 1 maart – 1 april ondergewerkt en ingezaaid met vlindermengsel. De strook mag worden gemaaid in de periode 1 augustus – 15 september; het maaisel wordt afgevoerd
- Vergoeding:
- de basisvergoeding van het beheerspakket 23 kan worden aangevuld met een vergoeding voor het 1x per jaar extra maaien van strook 2 en het 1x per jaar extra ploegen, inzaaien en maaien van strook 3

2. Zeeuws Veldleeuwerikpakket

- Basispakket: - SAN beheerspakket 23, faunarand
- Aanvullende maatregelen:
- de beheerseenheid bestaat uit grassen
 - de beheerseenheid wordt najaar (1 augustus-15 september) ingezaaid met rood zwenkgras
 - de grasmat wordt voorjaar (1 maart – 1 april) gedeeltelijk verwijderd door middel van een cultivator zodat een pollige structuur ontstaat met afwisseling van gras en kale grond
- Vergoeding:
- de basisvergoeding van het beheerspakket 23 kan worden aangevuld met een vergoeding voor het 1x per jaar extra bewerken met de cultivator

3. Zeeuws Roofvogel- en muizenpakket

- Basispakket: - SAN beheerspakket 23, faunarand
- Aanvullende maatregelen:
- de eenheid wordt beheerd in twee stroken van elk 50%.
 - strook 1 is ruig grasland en wordt extensief beheerd
 - strook 2 is laag grasland en wordt jaarlijks gemaaid in de periode 1 augustus – 15 september
- Vergoeding:
- de basisvergoeding van het beheerspakket 23 kan worden aangevuld met een vergoeding voor het 1x per jaar extra maaien van strook 2

4. Zeeuws Vlinderpakket

- Basispakket: - SAN beheerspakket 23 faunarand
- Aanvullende maatregelen:
- de beheerseenheid wordt ingezaaid met een mengsel van zaden van de volgende planten: worteltjes, slipbladige en/of zachte ooievaarsbek, reigersbek, venkel, dille, gewone en/of smalle rolklaver, grote vossenstaart, timoteegras, kamgras, knoopkruid, vogelwikke, gewoon duizendblad, wilde peen, luzerne
 - het zaaigoed bestaat uit inheemse verzamelde soorten
 - inzaaien vindt plaats in de periode maart-april
 - elk jaar wordt een strook met een oppervlakte van 50% van de eenheid gemaaid in de periode 1 augustus – 15 september, het maaisel wordt afgevoerd
 - het gemaaide deel wordt in maart-april geploegd en ingezaaid
- Vergoeding:
- de basisvergoeding van het beheerspakket 23 wordt aangevuld met een vergoeding voor het extra jaarlijks ploegen en inzaaien en voor het extra jaarlijks maaien en afvoeren.

Bijlage 6 Beheerspakketten voor binnendijken

Binnendijken kan men beheren via de SN beheerspakketten 18D of 04. Wanneer een dijk in landbouwkundig gebruik is kan men gebruik maken van de SAN-pakketten 05, 06.07 of 10 naargelang de kenmerken van de desbetreffende dijk. Om voor SAN-beheer in aanmerking te komen is begrenzing als beheersgebied vereist. Zonodig kan men de provincie om begrenzing verzoeken.

SN PLUSPAKKET 18: DROOG SOORTENRIJK GRASLAND

1. Corresponderend basispakket: basispakket 04 '(Half)natuurlijke grasland'.
2. Op de beheerseenheid komen tenminste vier van de meetsoorten voor uit de lijst A; of tenminste vijf uit de lijst B; of tenminste vijf uit de lijst C; of tenminste vijf uit de lijst D; of tenminste acht uit de lijsten A en E; of tenminste negen uit de lijsten B en E; of tenminste negen uit de lijsten C en E; of tenminste negen uit de lijsten D en E; ook kan van de genoemde aantallen bij de lijsten A t/m D ten hoogste één soort uit één der andere lijsten A t/m D meetellen voor het resultaat; ook kan voor het resultaat naast de hier genoemde soorten ten hoogste twee andere soorten uit de lijsten genoemd in bijlage 6 (rode lijsten) meetellen; en tenminste negentig procent van de oppervlakte van de beheerseenheid bestaat uit grasland. En ten hoogste twintig procent van de oppervlakte bestaat uit struweel;

A Heischraal grasland

Rozenkransje, Valkruid, Gelobde maanvaren, Stijve ogentroost, Klokjesgentiaan, Addertong, Heidekartelblad, Liggende vleugeltjesbloem, Blauwe knoop, Harlekijn, Hondsviooltje, Betonie, Herfstschroeforchis, Groene nachtorchis, Welriekende nachtorchis, Veldgentiaan;

B Kalkgrasland

Poppenorchis, Hondskruid, Aarddistel, Kalkwalstro, Franjementiaan, Duitse gentiaan, Grote muggenorchis, Geel zonneroosje, Beemdhaaver, Honingorchis, Tengere veldmuur, Bijenorchis, Vliegenorchis, Soldaatje, Aapjesorchis, Bergnachtorchis, Kuif vleugeltjesbloem, Gulden sleutelbloem, Harige ratelaar, Grote centaurie, Trosgamander, Echte gamander, Berggamander, Driedistel, Duifkruid, Ruige scheef kelk, Breed fakkelgras;

C Stroomdalgrasland

Wilde averuit, Voorjaarszegge, Vroege zegge, Kleine steentijm, Steenanjer, Zandwolfsmelk, Sikkelklaver, Walstrobremraap, Rode bremraap, Voorjaarsganzerik, Veldsalie, Tripmadam, Zacht vetkruid, Kleine ruit, Grote tijm, Gestreepte klaver, Brede ereprijs, Liggende ereprijs, Smal fakkelgras, Duifkruid, Overblijvende hardbloem;

D Bloemdijk

Gewone agrimonie, Moeslook, Kluwenklokje, Rapunzelklokje, Grote centaurie, Wollige distel, Ruige anjer, Beemdkroon, Aardaker, Glad parelzaad, Klavervreter, Wilde peterselie, Karwijvarkenskervel, Grote bevermel, Ruige weegbree, Kleine ratelaar, Veldsalie, Knopig doornzaad, Groot streepzaad, Kattendoom, Wilde marjolein, Echte kruisdistel, Grote leeuwenklauw, Bevertjes, Zeegroene zegge, Gewone bermzegge, Knoopkruid, Geel walstro, Blauw walstro, Fijne ooievaarsbek, Veldgerst, Donderkruid, Glad Parelzaad, Mantelanjer, Kleinbloemige salie, Akkerdoornzaad, Goudhaaver, IJzerhard;

E Fauna

Kwartel, Patrijs, Grauwe klauwier, Geelgors, Roodborsttapuit, Steenuil, Oranje zandoogje, Bruin dikkopje, Icarusblauwtje, Hooibeestje, Kleine vuurvlieder, Argusvlieder, Bruin blauwtje, Grashommel, Boomkikker, Kamsalamander, Levendbarende hagedis, Ondergrondse woelmuis, Veldspitsmuis;

3. Beheersvoorschriften:
 - het gewas jaarlijks afvoeren via maaien of beweiden;
 - in de periode van 1 juli tot 1 april is een veebezetting van ten hoogste 3 GVE per hectare op enig moment toegestaan;
 - Bij beheer met een gescheperde schaapskudde is een hogere veebezetting dan 3 GVE op enig moment toegestaan;
 - meetsoorten monitoren;
 - bemesting met ruige mest of kalk is toegestaan indien dit voor het beheer noodzakelijk is.

Minimumoppervlakte beheerseenheid, behorende bij pluspakket 'Droog soortenrijk grasland': 0,5 hectare.

SN BASISPAKKET 04: (HALF) NATUURLIJK GRASLAND

1. Tenminste negentig procent van de oppervlakte van de beheerseenheid bestaat uit grasland of kwelder; en in geval van grasland zijn in het zesde jaar van het eerste tijdvak, alsmede in alle volgende tijdvakken waarvoor subsidie wordt verleend, op de beheerseenheid tenminste vijftien inheemse plantensoorten inclusief mossen aanwezig per 25 m²; en ten hoogste tien procent van de oppervlakte van de beheerseenheid is bedekt met Pijpestrootje of Bochtige smele.
2. Beheersvoorschriften:
In geval van grasland het gewas jaarlijks afvoeren via maaien of beweiden.
In de periode van 1 juli tot 1 april is een veebezetting van ten hoogste 3 GVE per hectare op enig moment toegestaan. Bemesting met ruige mest of kalk is toegestaan indien dit voor het beheer noodzakelijk is.

Minimumoppervlakte beheerseenheid, behorende bij basispakket '(Half) natuurlijk grasland': 0,5 hectare.

SAN BEHEERSPAKKET 05: KRUIDENRIJK WEILAND

1. De beheerseenheid bestaat uit grasland.
2. In het zesde jaar zijn op de beheerseenheid tenminste 15 inheemse plantensoorten (inclusief mossen) in een vlak van 25 m² aanwezig.
3. De beheerseenheid bevindt zich op een helling of in uiterwaarden.
4. De beheerseenheid is niet bemest en met ten hoogste 2 GVE per hectare beweid.
5. De beheerseenheid is ten minste 0,5 hectare groot.

SAN BEHEERSPAKKET 06: BONT WEILAND

1. De beheerseenheid bestaat uit grasland.
2. Vanaf het tijdstip van de subsidieaanvraag zijn op de beheerseenheid tenminste 15 inheemse plantensoorten (inclusief mossen) in een vlak van 25 m² aanwezig (dit minimale aantal van 15 plantensoorten blijft gedurende het gehele tijdvak op de beheerseenheid aanwezig!).
3. In het zesde jaar zijn op de beheerseenheid tenminste 20 inheemse plantensoorten (inclusief mossen) in een vlak van 25 m² aanwezig.
4. De beheerseenheid bevindt zich op een helling of in uiterwaarden.
5. De beheerseenheid is niet bemest en met ten hoogste 2 gve per hectare beweid. Voor instandhoudingbemesting is uitsluitend het gebruik van ruige mest, uitgezonderd pluimveemest, of kalk toegestaan.
6. De beheerseenheid is ten minste 0,5 hectare groot.

SAN BEHEERSPAKKET 07: BONTE WEIDERAND

1. De beheerseenheid bestaat uit grasland.
2. In het zesde jaar zijn op de beheerseenheid tenminste 20 inheemse plantensoorten (inclusief mossen) in een vlak van 25 m² aanwezig of zijn of zijn van de navolgende lijst van plantensoorten tenminste 3 soorten aanwezig in een strook van 100 m lengte: Blauw glidkruid, Blauwe knoop, Brunel, Dotterbloem, Echte koekoeksbloem, Boterbloem (alle soorten behalve de kruipende boterbloem), Ereprijs (veldereprijs, gewone ereprijs, mannetjesereprijs, blauwe waterereprijs, beekpunge, rode waterereprijs, schildereprijs, draadereprijs, liggend ereprijs, brede ereprijs, lange ereprijs), Ganzerik (viltganzerik, voorjaarsganzerik, tormentil, wateraardbei), Gele lis, Gele morgenster, Havikskruid (alle soorten), Hazepootje, Heelblaadjes, Kale jonker, Kamgras, Kattenstaart, Klokje (alle soorten), Knoopkruid, Lathyrus (alle soorten), Margriet, Moerasspirea, Munt (alle soorten), Ratelaar (kleine ratelaar, grote ratelaar, harige ratelaar), Reukgras, Rolklaver (gewone rolklaver, smalle rolklaver, moerasrolklaver), Sint-Janskruid, Streepzaad (alle soorten), Tijn (wilde tijn, grote wilde tijn), Vergeet-mij-nietje (moerasvergeet- mij-nietje, zompvergeet-mij-nietje, ruw vergeet-mij-nietje, stijf vergeet- mij-nietje), Vogelpootje, Walstro (ruw walstro, moeraswalstro, echt walstro, glad walstro, blauw walstro, kalkwalstro), Waternavel, Wederik (moeraswederik, gewone wederik),

Wikke (alle soorten), Wilde bertram, Wilde peen, Wolfspoot, Wondklaver, Zandblauwtje en alle soorten die voorkomen op de Rode Lijst van hogere planten in de categorieën Verdwenen, Zeer sterk bedreigd en Bedreigd, zoals vermeld in Gorteria (tijdschrift voor de wilde flora), 26 (2000), nr. 4, uitgegeven door het Rijksherbarium te Leiden.

3. De beheerseenheid is niet bemest en er is geen bagger op gebracht.
4. De beheerseenheid heeft een breedte van ten minste 1 en ten hoogste 5 meter en een lengte van ten minste 50 meter.

SAN BEHEERSPAKKET 10: LANDSCHAPPELIJK WAARDEVOL GRASLAND

1. De beheerseenheid bestaat uit grasland.
2. In het zesde jaar zijn op de beheerseenheid tenminste 10 inheemse plantensoorten in een vlak van 25 m² aanwezig.
3. De beheerseenheid is tenminste 0,5 ha groot.

Bijlage 7 Recreatiepakket

Het recreatiepakket kan men aanvragen voor alle natuurgebieden die zijn opengesteld op wegen en paden.

Recreatiepakket 85

1. Voor openstelling* van het terrein is geen ontheffing verkregen voor bijvoorbeeld een zwaar natuurwetenschappelijke reden. De bedoelde openstelling wordt door middel van borden aangegeven.
2. Het terrein is voldoende toegankelijk en bevat voldoende wegen, vaarwegen en paden, die recreatief gebruik mogelijk maken.
3. Voor de in het tweede lid genoemde wegen, vaarwegen en paden heeft de beheerder een onderhoudsplicht.
4. De beheerder dient – indien van toepassing – medewerking te verlenen aan de aanleg, markering en het beheer van doorgaande routes voor wandelen en fietsen in het kader van de landelijke afstandswandelpaden (LAW's) en lange fietsroutes (LF).

* onder openstelling wordt verstaan: tenminste 358 dagen per jaar gratis toegankelijk voor publiek op wegen en paden van zonsopgang tot zonsondergang.

Bijlage 8 Landschapspakketten SAN en SN

54	elzensingel
55	geriefhoutbosje
56	knip- en scheerheg
58	knotbomen
60	hoogstamboomgaard
61	eendenkooi
62	poel
63	rietzoom en klein rietperceel
64	raster
65	houtkade, houtwal, haag en singel
#	bomenrij

P.M. de landschapspakketten worden opgenomen zodra de nieuwe brochure uit is.

Bijlage 9 Natuurdoeltypen en beheerspakketten voor natuurgebieden (SN)

code	Natuurdoeltype	SN-pakketten	Landschapspakketten
1.06	Open zee	10A	
2.08	Zoet klei-oermeeras	10A, 10B	
2.09	Brak klei-oermeeras	10A, 10B	
2.11	Kleiboslandschap	10A, 10B	
2.12	Begeleid-natuurlijk duinlandschap	10A, 10B	
2.13	Oeverlandschap van afgesloten zeearmen	10A, 10B	
2.14	Zoete afgesloten zeearm	10A	
2.15	Zoute afgesloten zeearm	10A	
2.16	Begeleid-natuurlijk estuarium	10A, 10B	
2.17	Begeleid-natuurlijk zout getijdenlandschap	10A, 10B	
3.13	Brak stilstaand water	11B, 01	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.14	Gebufferde poel en wiel	11A, 01	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.15	Gebufferde sloot	11A, 01	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.20	Duinplas	11A	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.22	Zwakgebufferd ven	12, 01	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.24	Moeras	15, 02	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.25	Natte strooiselruigte	02	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.26	Natte duinvallei	17	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.28	Veenmosrietland	16, 02	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.29	Nat schraalgrasland	17	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.31	Dotterbloemgrasland van veen en klei	17	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.32	Nat, matig voedselrijk grasland	17	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.33	Droog schraalgrasland van de hogere gronden	04, 18	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.34	Droog kalkarm duingrasland	18, 04	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.35	Droog kalkrijk duingrasland	04	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.38	Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied	04, 18, 24, 23	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.39	Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied	18, 04, 24, 23	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.40	Kwelder, slufte en groen strand	23, 24	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.41	Binnendijks zilt grasland	17	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.43	Natte duinheide	21	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.46	Droge duinheide	20	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.47	Zandverstuiving	19, 05	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.48	Strand en stuivend duin	10A	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.50	Akker van basenrijke grond	8	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.52	Zoom, mantel en droog struweel van de hogere gronden	06	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.53	Zoom, mantel en droog struweel van het rivieren- en zeekleigebied	06	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.54	Zoom, mantel en droog struweel van de duinen	06	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.55	Wilgenstruweel	06	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.57	Elzen-essenhakhout en -middenbos	29	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.60	Park-stinzenbos	27, 26	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.62	Laagveenbos	28	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.64	Bos van arme zandgronden	28, 26, 27	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.66	Bos van voedselrijke, vochtige gronden	28, 26, 27	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.67	Bos van bron en beek	28, 26, 27	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.38)	Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied	23, 24, 25, 04	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.39)	Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied	23, 24, 25, 04	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.64)	Bos van arme zandgronden	26, 27, 09	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.66)	Bos van voedselrijke, vochtige gronden	26, 27, 09	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65

Bijlage 10 Natuurdoeltypen en beheerspakketten voor agrarische beheersgebieden (SAN)

code	Natuurdoeltype	SAN-pakketten	Landschapspakketten
1.06	Open zee	geen	
2.08	Zoet klei-oermoeras	geen	
2.09	Brak klei-oermoeras	geen	
2.11	Kleiboslandschap	geen	
2.12	Begeleid-natuurlijk duinlandschap	geen	
2.13	Oeverlandschap van afgesloten zeearmen	geen	
2.14	Zoete afgesloten zeearm	geen	
2.15	Zoute afgesloten zeearm	geen	
2.16	Begeleid-natuurlijk estuarium	geen	
2.17	Begeleid-natuurlijk zout getijdenlandschap	geen	
3.13	Brak stilstaand water	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.14	Gebufferde poel en wiel	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.15	Gebufferde sloot	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.20	Duinplas	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.22	Zwakgebufferd ven	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.24	Moeras	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.25	Natte strooiselruigte	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.26	Natte duinvallei	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.28	Veenmosrietland	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.29	Nat schraalgrasland	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.31	Dotterbloemgrasland van veen en klei	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.32	Nat, matig voedselrijk grasland	01, 02, 03, 04, 07, 08, 09, 10	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.33	Droog schraalgrasland van de hogere gronden	01, 02, 03, 04, 07, 08, 09, 10	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.34	Droog kalkarm duingrasland	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.35	Droog kalkrijk duingrasland	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.38	Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied	01, 02, 03, 04, 06, 05, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13,	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.39	Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied	01, 02, 03, 04, 06, 05, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13,	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.40	Kwelder, sluffer en groen strand	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.41	Binnendijks zilt grasland	01, 02, 03, 04, 07, 08, 09, 10	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.43	Natte duinheide	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.46	Droge duinheide	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.47	Zandverstuiving	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.48	Strand en stuivend duin	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.50	Akker van basenrijke grond	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.52	Zoom, mantel en droog struweel van de hogere gronden	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.53	Zoom, mantel en droog struweel van het rivieren- en zeekleigebied	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.54	Zoom, mantel en droog struweel van de duinen	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.55	Wilgenstruweel	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.57	Elzen-essenhakhout en -middenbos	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.60	Park-stinzenbos	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.62	Laagveenbos	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.64	Bos van arme zandgronden	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.66	Bos van voedselrijke, vochtige gronden	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
3.67	Bos van bron en beek	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.38)	Bloemrijk grasland van het zand- en veengebied	01, 02, 03, 04, 06, 05, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13,	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.39)	Bloemrijk grasland van het rivieren- en zeekleigebied	01, 02, 03, 04, 06, 05, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13,	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.64)	Bos van arme zandgronden	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65
4(3.66)	Bos van voedselrijke, vochtige gronden	geen	54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 65

11 Toelichting GEOWEB

Weergave folder

12 Organisaties die betrokken zijn bij het beheer van het landelijke gebied

ANV Goes

J.M. Klompe
Kaaidijk 9
4471 PE Wolphaartsdijk
0113-581827

Bloeiend West Zeeuws-Vlaanderen

C. Almekinders
Zuidzandseweg 20
4506 HC Cadzand
0117-391216

Consulentschap Natuur- en Milieueducatie

Postbus 334
4460 AS Goes
0113-211675

Dienst Landelijk Gebied

Prof Cobbenhagenlaan 109
5037 DB Tilburg
013-5950595
www.dienstlandelijkgebied.nl

Dienst Regelingen

Postbus 965
6040 AZ Roermond
0800-2233322
www.minlnv.nl

FLORON

Postbus 9514
2300 RA Leiden
071-5273533
www.floron.nl

Het Zeeuwse Landschap

Postbus 25
4450 AA Heinkenszand
0113-569110
www.hetzeeuwselandschap.nl

KNNV De Bevelanden

Vijverstraat 8
4451 BL Heinkenszand

KNNV Walcheren

Poolsterstraat 14
4356 BT Oostkapelle

Milieucoöperatie Zak van Zuid-Beveland

M. van 't Westeinde
Lageweg 10
4443 RE Nisse

0113-649362

Ministerie van LNV

Directie regionale zaken
Postbus 6111
5600 HC Eindhoven
070-3786100
www.minlnv.nl

Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Postbus 319
4530 AH Terneuzen

Natuurbeschermingsvereniging 't Duumpje

Philipsweg 9a
4501 PH Oostburg

Natuur- en Vogelwacht Schouwen-Duiveland

Westerenban 14
4328 HE Haamstede

Natuurlijk Walcheren

J. Wisse
Krommenhoekseweg 3
4365 NJ Meliskerke
0118-561527

Natuurvereniging Tholen

Gildenstraat 4
4691 CH Tholen

Provincie Zeeland

Directie Ruimte, Milieu en Water
Postbus 165
4330 AD Middelburg
0118-631700
www.zeeland.nl

SANELT

G. Gaakeer
Zeedijk 10
4698 PG Oud Vossemeer
0166-672558

Staatsbosbeheer regio Zuid

Postbus 33
5000 AH Tilburg
013-7074800
www.staatsbosbeheer.nl

Stichting Akkerleven

C.H.I. van der Maas
Huisdijk 1
4485 PD Kats

**Stichting Behoud Zak van
Zuid-Beveland**
Nieuw Vreelandsedijk 4
4434 PS Kwadendamme

**Stichting Landschapsbeheer
Zeeland**
Postbus 286
4460 AR Goes
0113-230936
www.landschapsbeheer.com/zeeland/

Stichting Zeeuwse Schaapskudde
Populierenstraat 69
4431 CL 's Gravenpolder
0113-312321

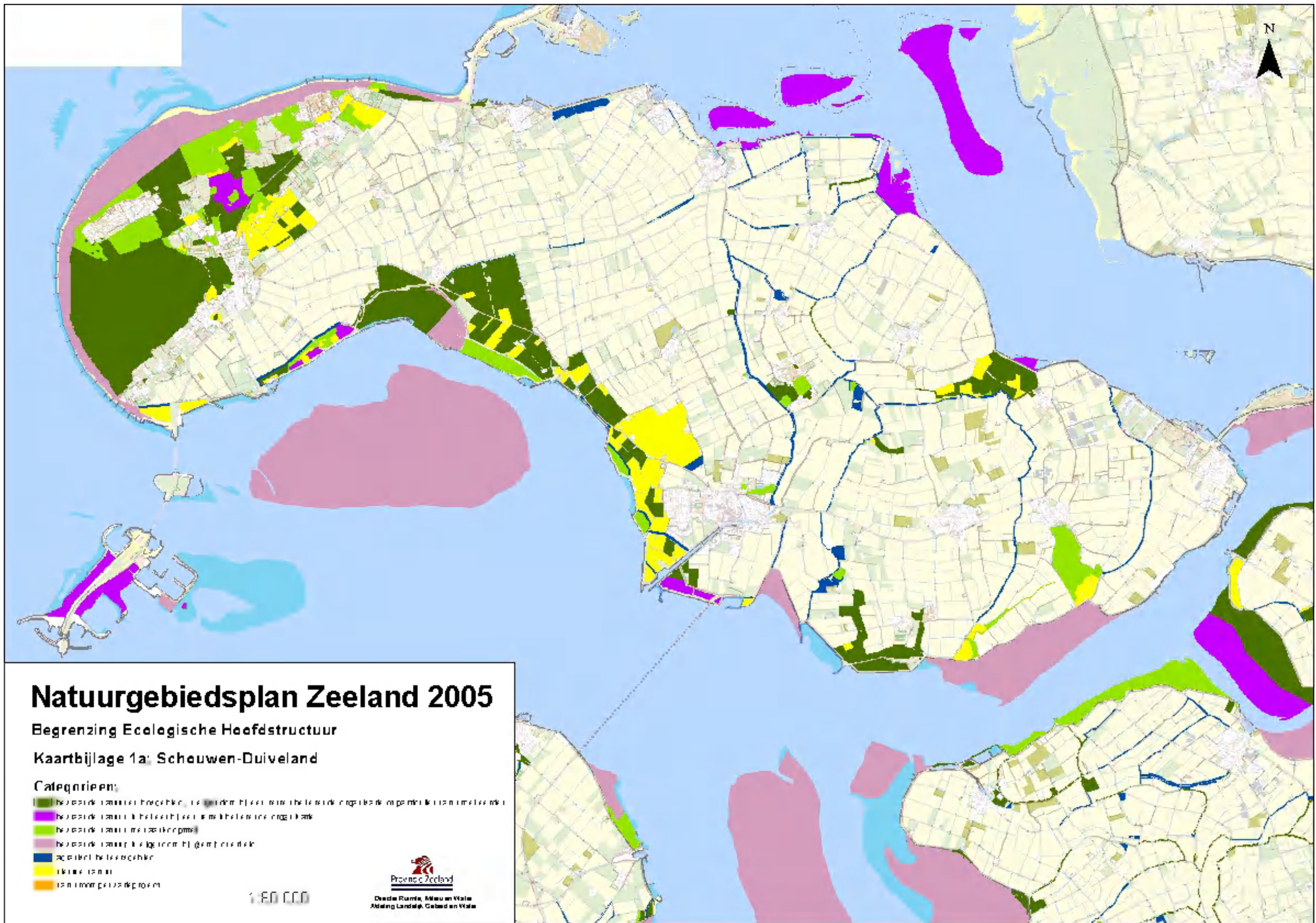
Vereniging Natuurmonumenten
Postbus 29198
3001 GD Rotterdam
010-2170141
www.natuurmonumenten.nl

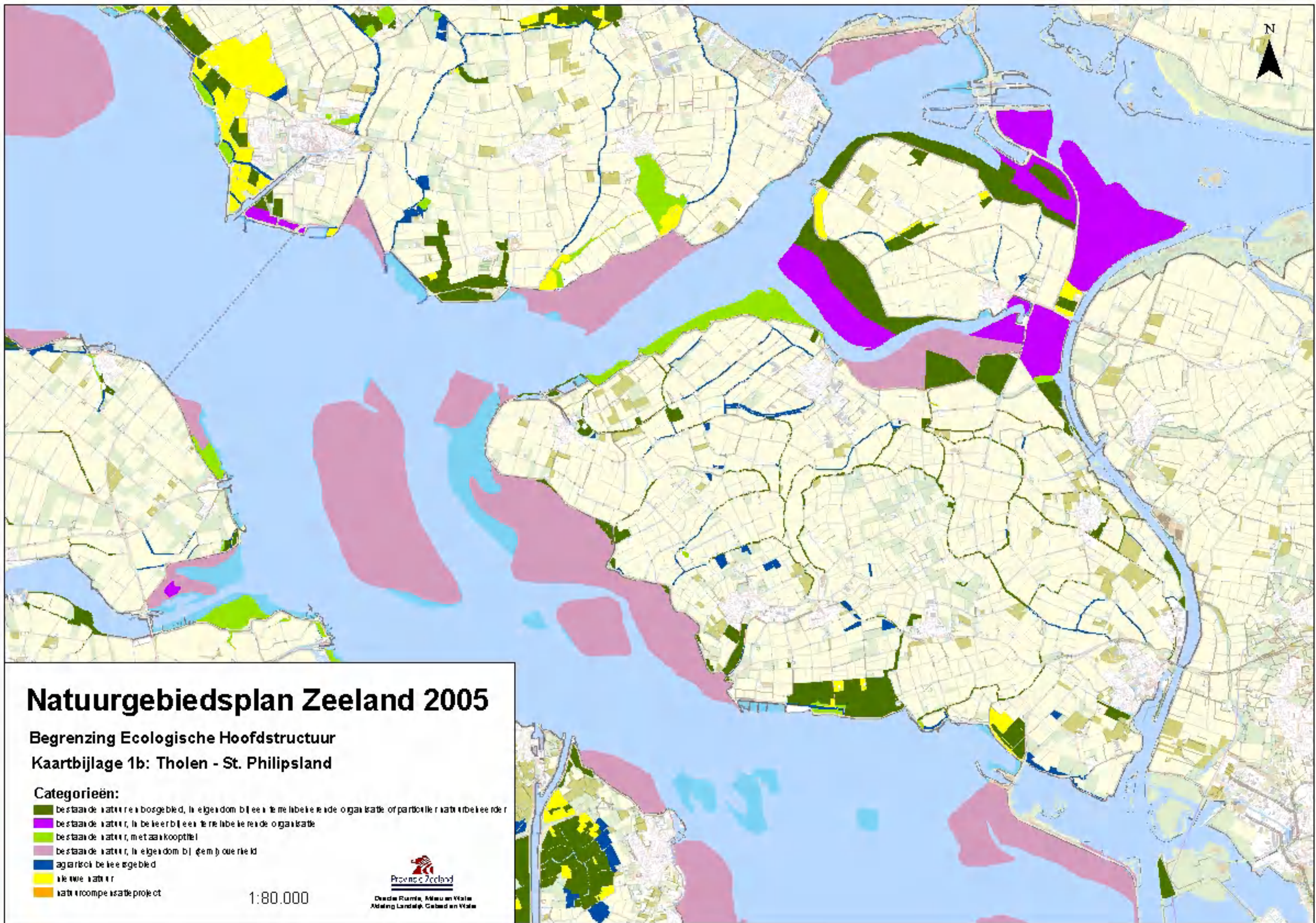
Waterschap Zeeuwse Eilanden
Kanaalweg 1
4337 PA Middelburg
0118-621000
www.wze.nl

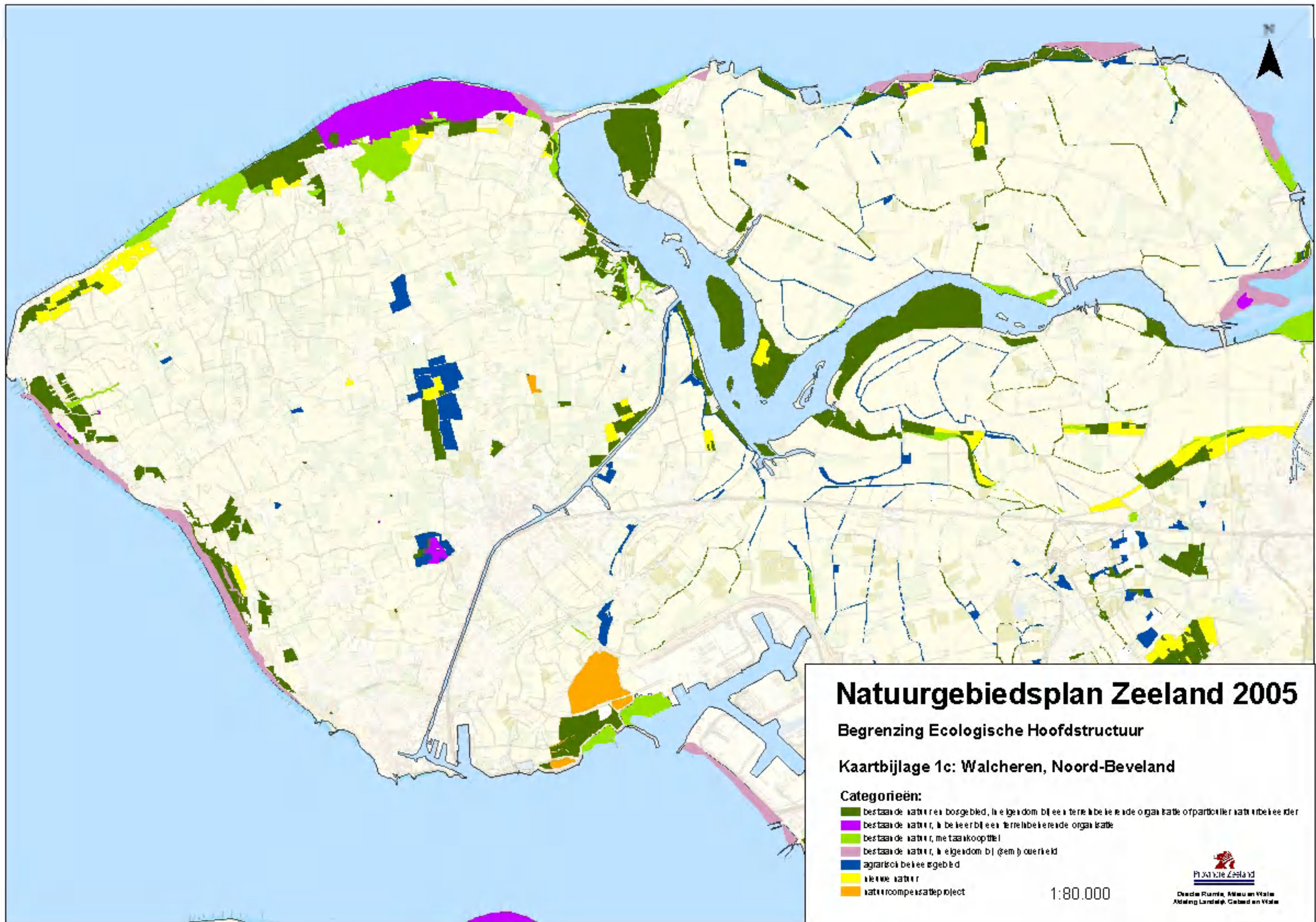
Waterschap Zeeuws-Vlaanderen
Kennedylaan 1
4538 AE Temeuzen
0115-641000
www.wszv.nl

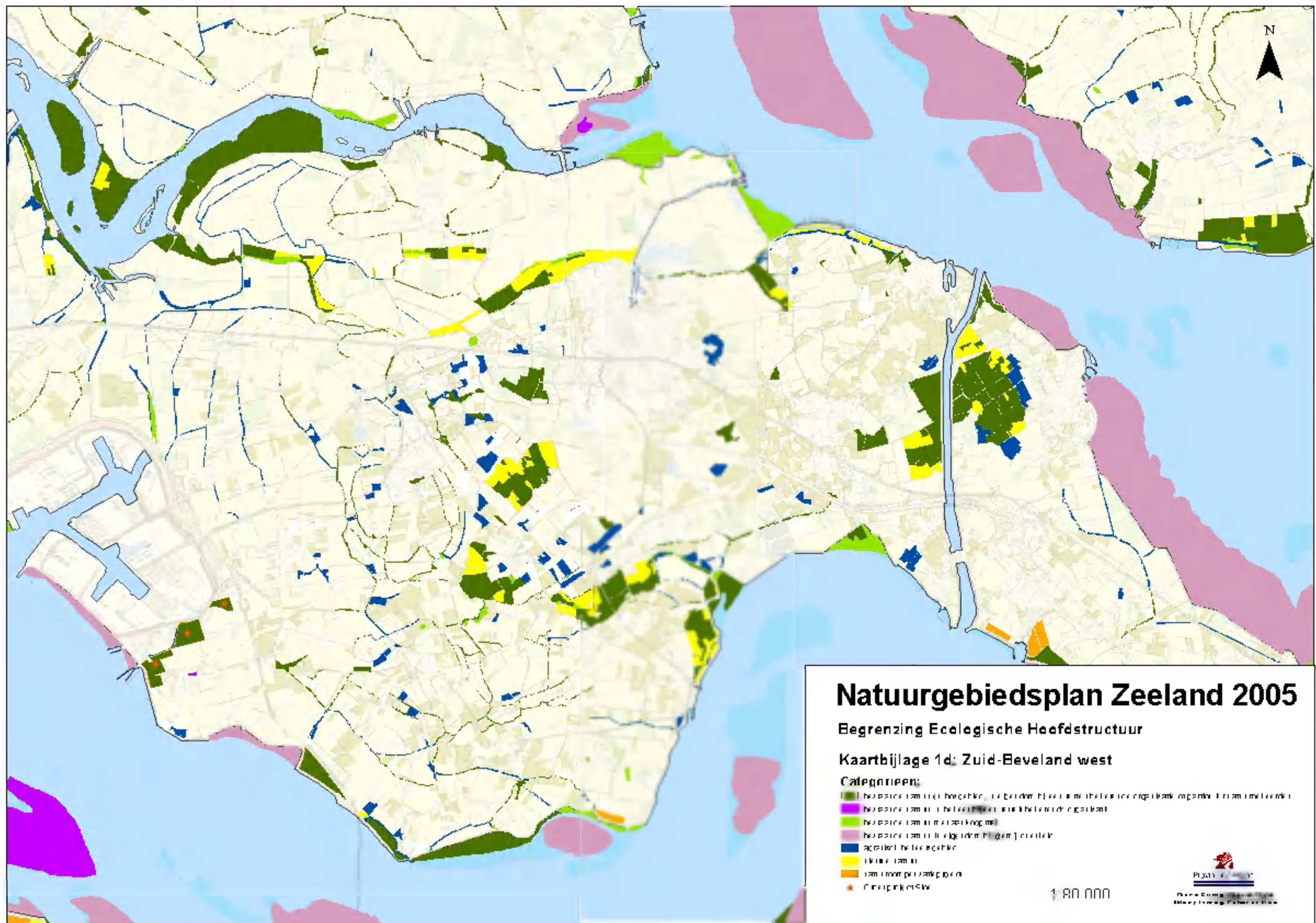
**ZLTO/Steunpunt Agrarisch
Natuurbeheer**
Postbus 46
4460 BA Goes
0113-247700 0113-231189
www.zlto.nl

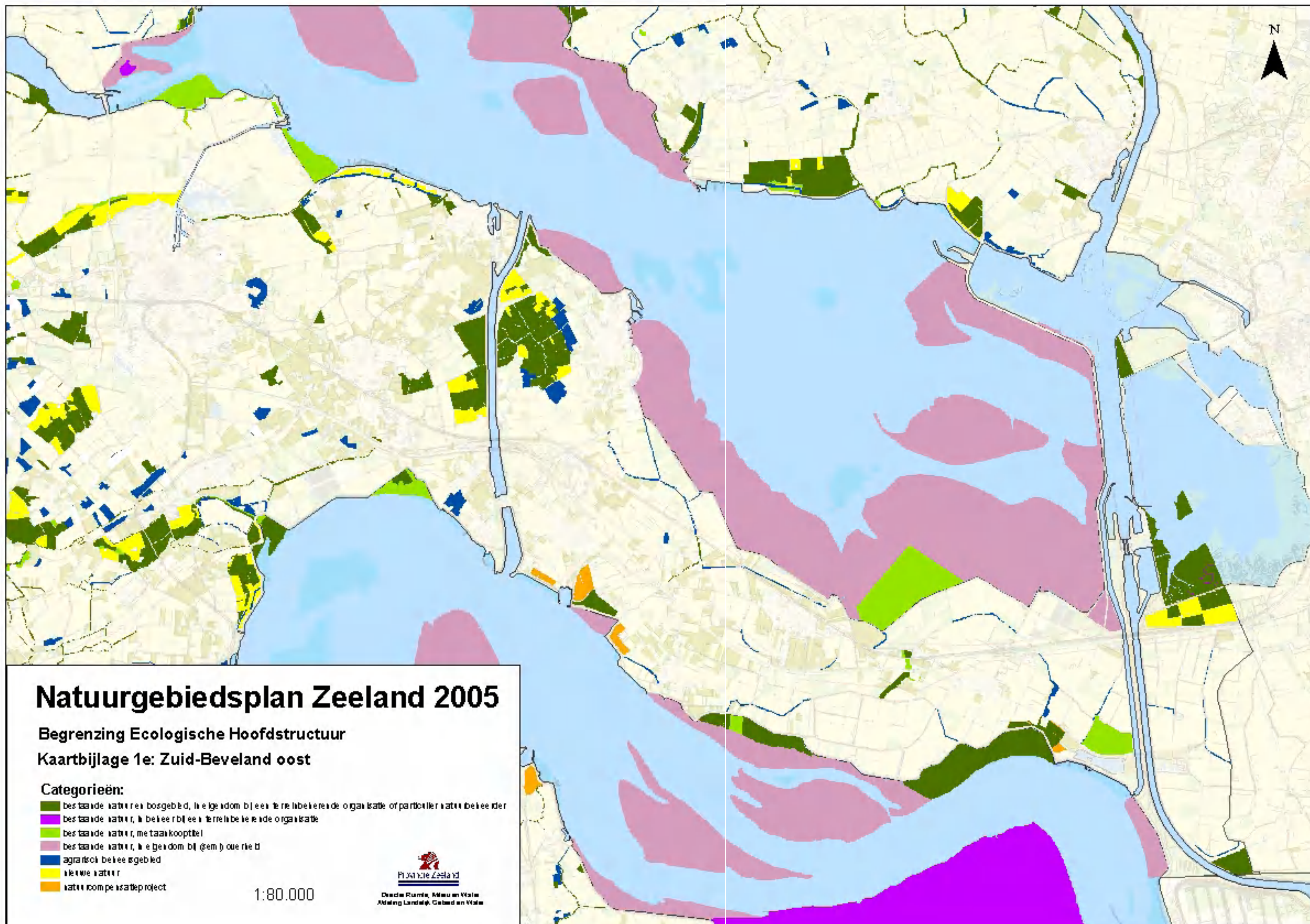
Zonnestraal
P. de Koeijer
Prov. Straatweg 7
4318 AS Brouwershaven
0111-691381

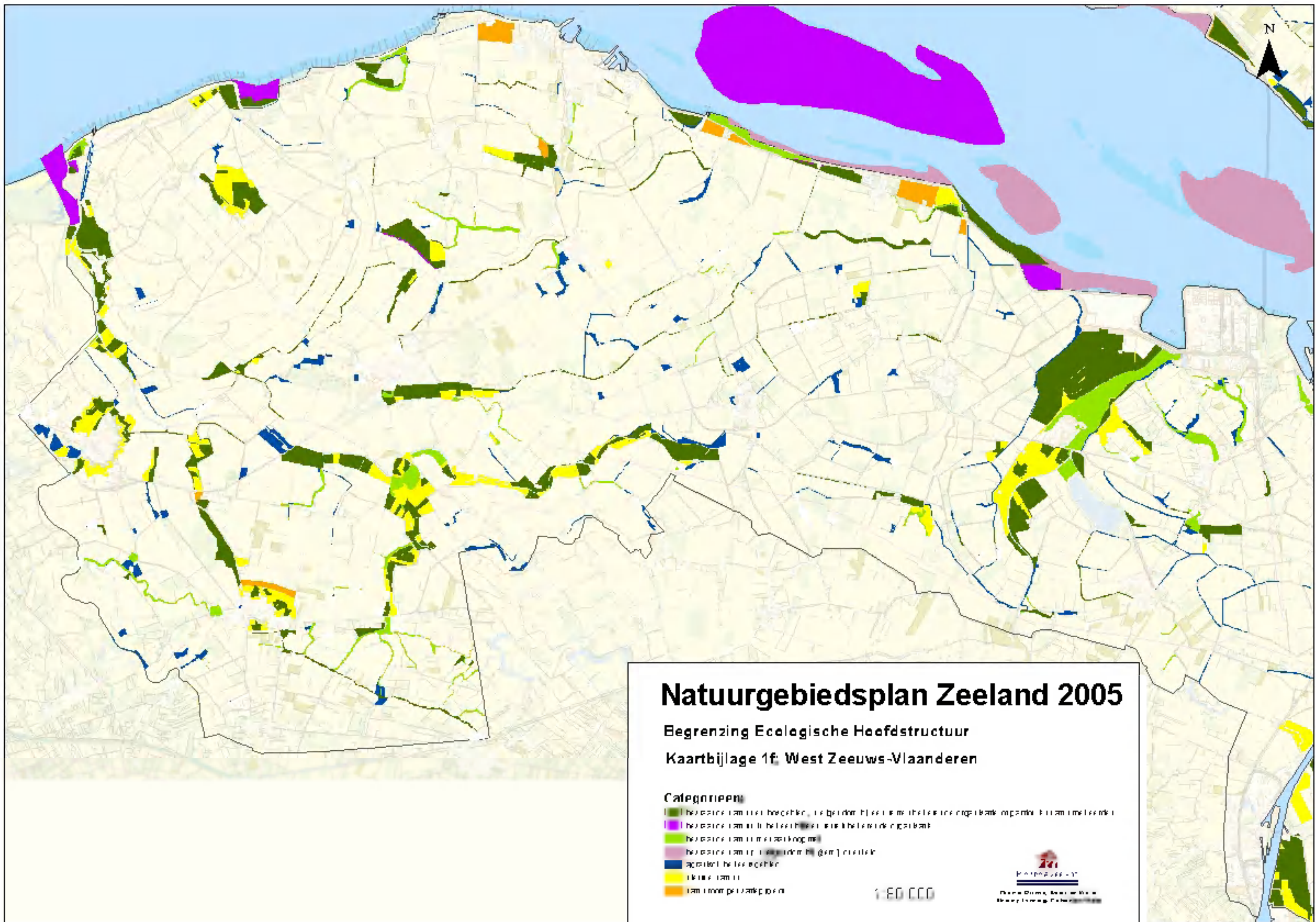

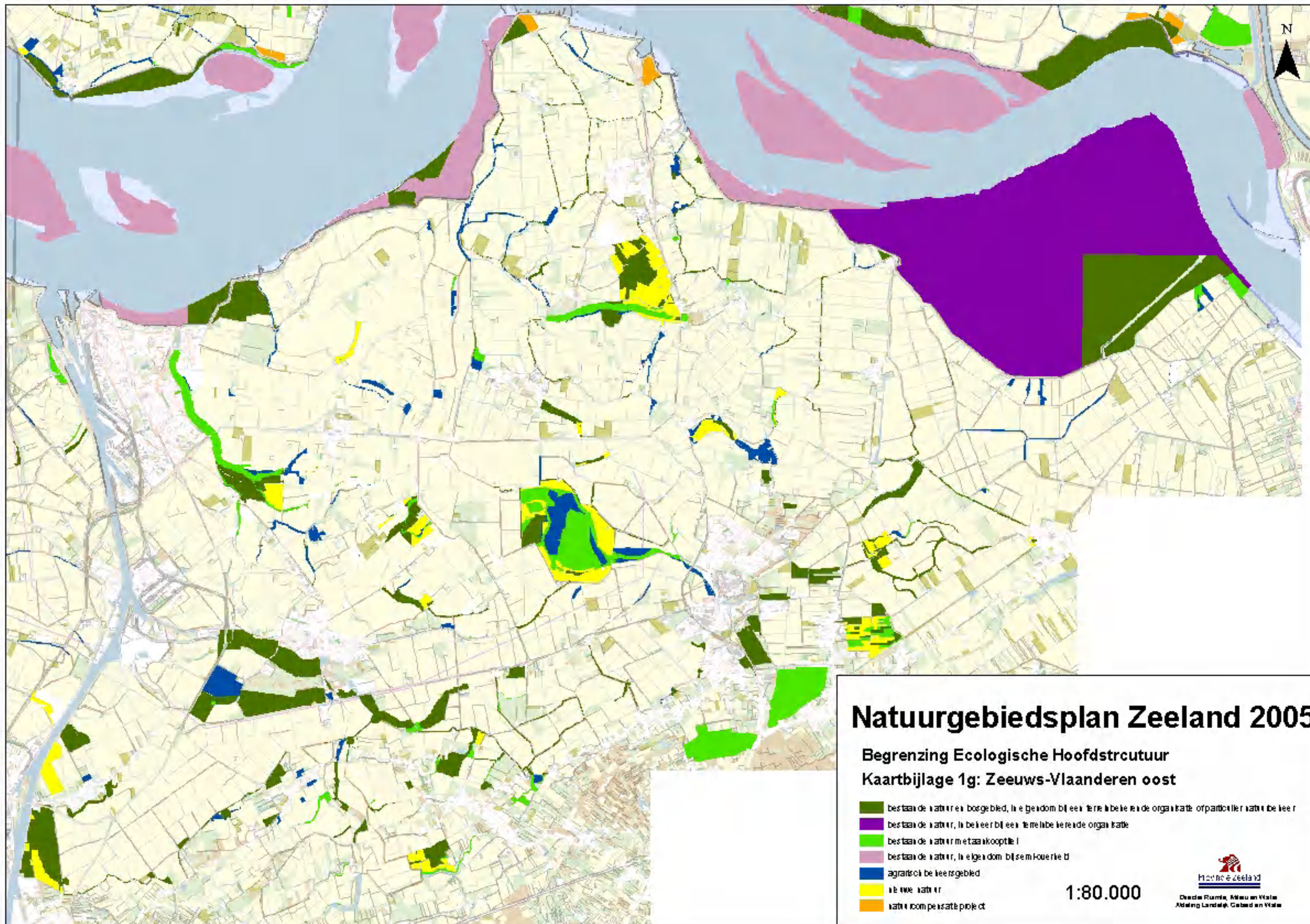

Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Kaartbijlage 2: Begrenzing ruime jas faunaranden

- afkerende gebieden
- overdekkende gebieden
- eenigzins hoofdstroom

1:250.000

Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Kaartbijlage 3: Begrenzing
Nationaal Landschap
(conform concept-ontwerp IOP)

 Begrenzing nationaal landschap
 Endoreische Hardestruikgebied

1:250 000

0 1000 2000 3000 4000 5000
Meter

N

Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Kaartbijlage 4: Ligging van grote natuurlijke
en grote halfnatuurlijke landnatuurgebieden

- grote natuurlijke eenheden
- grote halfnatuurlijke eenheden
- Ecologische Hoofdstructuur over de

1:250 000

Plan van Bestuur, 2004 en 2005
Aankomende, 2004 en 2005

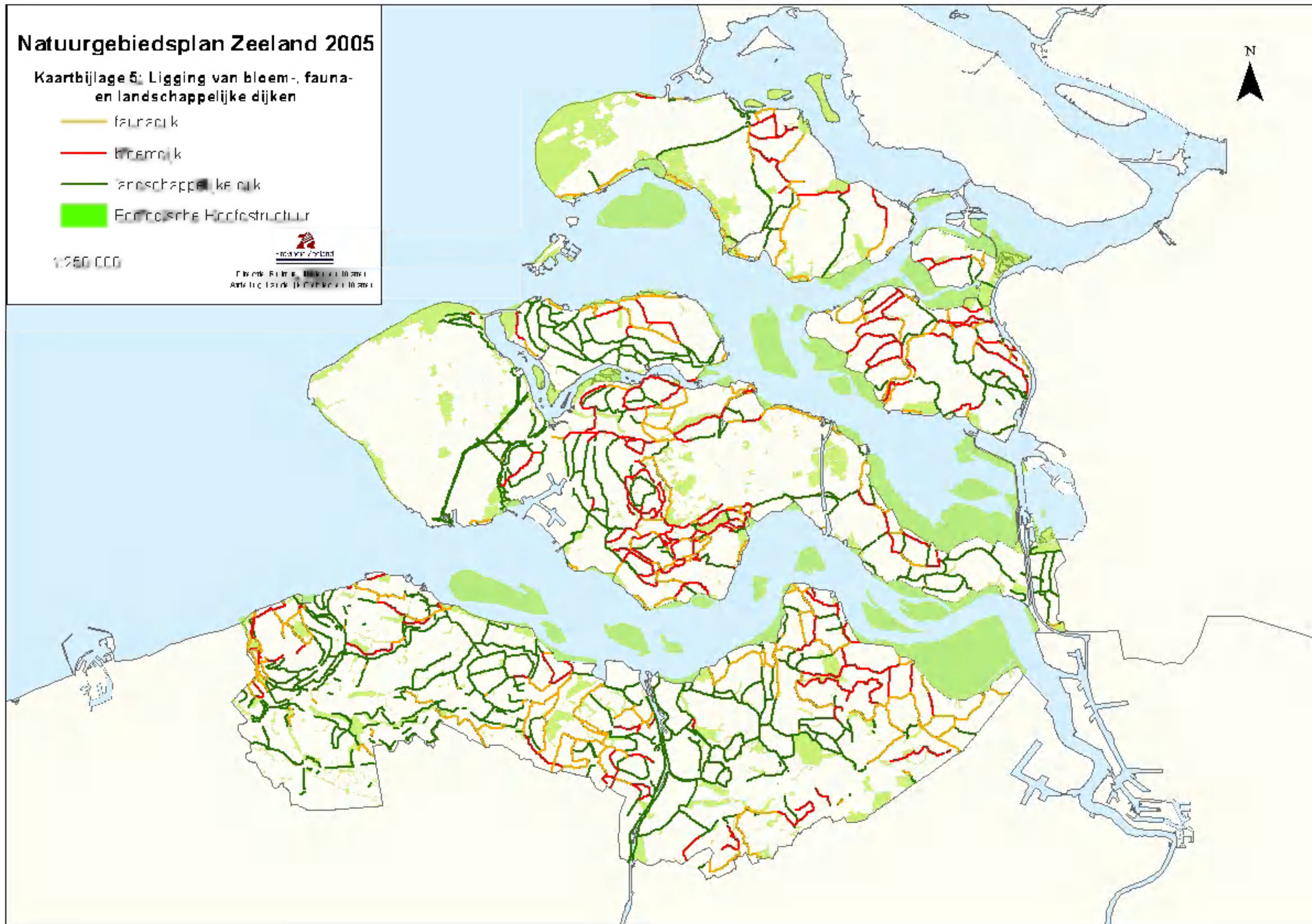
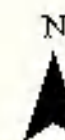

Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Kaartbijlage 5: Ligging van bloem-, fauna-
en landschappelijke dijken

- faunadijk
- bloemdijk
- landschappelijke dijk
- Ecologische Hoofstructuur

1:250 000

Natuurgebiedsplan Zeeland 2005

Kaartbijlage 6: Invloedssferen voor terreinbeherende organisaties

- Elsterveld Landschap
- Natuurnuilen
- Natuurnuilen en Zeemil Landschap
- Stadshuizen
- Zeemil Landschap
- Erregende huizen

1:250 000

Planck, Rijk, Huis en Huis
Amelie, Land, Huis en Huis

